

דעתו נשמרת מאד רצון
 מה זמנו והתעורר זמנו ע"פ

שלה ויקרא ים קדשים
אונקלוס
 יאבלי: ב ובשנה הרביעית יהיה פלי
 פרוי קדש הלולים ליהוה: ב ובשנה
 החמישית תאכלו את פרוי להוסיף
 לכם תבואתו אני יהוה אלהיכם:

לקט בדיד
רשיי
 בשנה הרביעית, מיל יהיה לם עלים, וי מיעות הלל
 מומרים הם, שהיא די לומר שלם שנים לא יאכל וחי
 שפירותיו, אומם עלים שאפריזו לם שלם שנים, היו
 באויין לעולם ועד (רא"ש), והוא אמר יהיה לשון ימיר ולא
 אמר יהיו לם עלים, שהייה זו קלי אפרי ולא על כל העץ
 (כ"ב), וכלא פסוק ה"א שלם בן הוא, מאמר דמין
 שאפילו שנים שלם גל כסם פרי נמטה ומשכ בני שנים, היו
 מהו שאין האיסור פלוי בפירות האלוטרים, רק דוקא בשנים
 לזו ים פצלה שפרי עמנו יהיה אסור דוקא בני שני
 האיסור (נד"ש): צד' ולא שהייה מנון הקדש או קדש
 בפירות שמיטה, וסם בקדושתן מציל הגמי ג"ש זו דוקא
 קדש לציבא דבי"ה ללמוד שפרי' להוסיף אומם בשפיעו
 פודין אומר מן לירושלים כמו משכר שני, וגם בשנת הציעור צריך לנער נעט כמו משכר שני, וכן במ"ג, וכן רק מתי
 לומר, וכמו שאמרנו סם בחוספת, אלץ חלוי השני הוא צבריות ליה, מדלמתי הילולים דרשיין פוללים שלם וזה לאללו מן
 לירושלים צריך חילול כלומר פדיון (ועיין סם למה לשני כוונתם) ורשיי מצינו רק מתי הדרוש ומוקף על המעין, אלץ מה
 משכב עוד דודק זה הילולים לה' וגו', וה' לפרש פירוש הילולים ע"פ פשוטו, ופשוט הוא: צד' ר"ל הענין מנכרית אומם
 לומר שאין מאכלו את, מבוארתי, זה קלי אפריזו על אומרו ופצלה הממטיק, ולא אפריזו פניו על אומרו ופצלה הרביעית,
 אלא קלי על פסוק ל"ג על ג' שני הערלה, שפצלה היא מאכלו פוצלה ג' שני הערלה (מ"ל), ופירושו שממילא יהיה קן, לא
 שממילא בשנות המלוה על ממה בן (במ"ח), ומצינו מאמר ר' עקיבא כדי שלא יקשה לך מה בשמטה שאמר הכבוד דבר זה
 דוקא בערלה, ללא על ממתות הפצויות ומעשרות וכו' הוא קן, דמתי (מלאכי ג' י') הגדול אם על המעשר וגו' ויריקוטי

אור החיים
 בעולות בעלתו וה' נעושות נעושות, ונקראו ג"כ ונקונו צורה גדולה ומיום שפמט פיו צדברי תורה
 עין דכתיב (ישעי ס"ח) כימי כסין יומי עמי, וכ"כ הכוה אצו בעולם העולמי, ואמר ג' שנים יהיה
 דרשו צוכר (ח"ג ר"צ) בפסוק לא תשמית את עמך ללם ערלים, פי אפומים שלא ילא מהם לפעוף
 שמדבר צורם בן תורה, ויהי כ' שחכיה עיקר תורה שהוא פרי מאכל (תורה קדושים י"ד) שער ג'
 הכנסת הארץ לנעוה כזו עין מאכל שסם בני תורה, שנים אין החינוק יסול לדבר, ובשנה כד' שבתחיל
 פי אורח, על ח"י מחכים וממכר הכנף (כ"ב) לדבר ולמדו לומר תורה אור לזו, שמה שיראה, וזה
 קרי"ה, ונקרא בן תורה עין מאכל פי ממנו מוון יקרא קודש הילולים, ובשנה כ"ה חאללו את פרוי
 לנפש, ולא ולמד ממשכה של ר' עקיבא (מס' בבל) כלה כמאמר ז"ל (אבות פ"ה) בן ה' שנים למקרא,
 ר' פ"צ) שלמד תורה לאומן חינוק שהיה אצו מת ויחולל להיות עין מאכל, וסמך הכתוב לזה מלות לא

אור בדיד
 צ"ח) הרי שלם מתוך כך לומר ועבדות ה' נעמם עין שהיא לך למאכל לעולם העולמי.

אונקלוס
ויקרא ים קדשים
 אלהבון: ב לא תיקפון עץ רמא ב לא
 לא תגזשון ולא תענונו: ב לא
 תקפון פאתא דרשיכון ולא תגזשון ולא תענונו: ב לא
 תהפך ית פאתא דרמאנו: פאת ראשכם ולא תשחית את

לקט בדיד
רשיי
 לשמור הכעמתי: (כז) לא תאכלי על הדם. לשמור שפול נעמו ממשכות לא חאללו על דם,
 להכרע פנים מדת"ס במסכתין (ס"ה) (אלכריה) שפירותיו כמו לא משמט על ממן דם זמני (שמות ל"ד כ"ה)
 שלא יאכל (משכר) קדשים לפני זריקת דמים, צעד אמרן קיים, לא חאללו צעד דם קיים, שעיין לא
 ואזכרה לאוכל מבכמת חולין כנס* סקלא נפשכ"ס, ועוד ברבא (ס"ה): לא תגזשון, כגון אלג' המגזשון
 ועוד ברבא (ס"ה): לא תגזשון, כגון אלג' המגזשון, בחוללה ובנעושות, פסו* נבלה מפיו"ס, צ"ל הפסוקו
 בדרך (מ"כ - ס"ה ס"ה): ולא תענונו, לשון ענות אפילו פזר נמשך רוב שנים בפצמה וידו ח' בעוף, על עוד
 ושעות, שאומר זוט פלוגי יפה להחיל מלאכה"ס, שהצמח מפרכת, אלץ על שלם נמשך כדלוי הוא אלץ מן
 שעה פלוגית קשה לללא (ס"ס - ס"ה): (כז) לא תיקפו, התי ואזכרנו לא חאלל הפסע שם הבשר (רא"ש): (צז)
 פאת ראשכם, זה הכתוב צדמיו לאחורי אוניו* לשון רש"י צממי: צריך ללאו היום מתיקן, צ"ל הפסוקו
 ולקדשו (מ"כ - ס"ה ס"ה) ונמלא הקף ראשו עגול והפסקו דברו עי"ל, פי על עמון מין ואין זו שום טעם
 סביב"ה, שכל אחורי אוניו עקרי שטרו למפלה וספקו יזיב אם הדבר לרוב הרי נעמם ככלל נוסח, אלץ
 שישו ומשמות, פי - עי"ל, מתי מלה מ"ל, און.

אור החיים
 חאללו על דם, רמז הכתוב שלא יהיה סיפוקו היה ממחין עד לל שבת קודש היה מקדש על היין,
 במאכלו על ציצת דםם שאר גשם האדם ותנונו, וזה הוא שור דברי"ס ז"ל שאמרנו (ספרדרין ל"ה)
 אלא לתכלית הכושל ברמז צען מאכל וסמך לזה אדם מושך בערלתו היה זו היא ערלתו, והוא
 ג"כ מלות לא תגזשו, פי חלנית אכילה דםם הוא מה שאמר הכתוב סמך לאזכרת וערלתו ערלתו
 חלקו כהנף, צבור (ישעי ס"ח) ונמט עפרי לאמו, לא חאללו פירות מפרי ערלה, על כדס פירות על
 והוא אובל כל גשם האדם עד כלותו, והוא אומרו סוכנה דםם, פי זו ציצת לכל שפיות דמיס דם אדם
 ולא טעונו ע"ד אומרו (אויב ז') כלה עין ויין קן ועקרים זה מקורם שולח חמא אדם לא היתם
 יורד שאלו לא יעלה, ופסוק זה מדבר צוכר אחר ויעקרים זה מקורם שולח חמא אדם לא היתם
כו. לא חאללו על דםם, סמך הכתוב מלה זו ערלה בעולם לא על צומח ולא על צעני חיים:
 חאללו על דםם, סמך הכתוב מלה זו ערלה בעולם לא על צומח ולא על צעני חיים:
כו. לא תקפון וגו', צכקפת הרלש אמר לשון רצום ובכשמות חזקן לשון ימיה, לומר
 (מדרש תלפיות) פי אדם כראשון חמא באכילת עין שמשו באזכרת לא תקוף בנס שאינו באזכרת לא
 כדעת קודם זמן הסירו שהוא צמית ערלה, שאם תשמית, כגון מן שעיין אין לו חמיתת זקן, שלא
אור בדיד
 (ק) פי שאלול לפליל דםם והגוף עומן מה כז נמשך שהוא הפ"ה, והי פי לא נמשך, לא ממן חילן לגמט, וכן לא טעונו, לא ממן
 אכילתם לענין שחזר בגוף. ק"א) ואינו כפשוטו.

R. Simon שלו

① →

קפא א מיטין ומשאל. אלל האון: ב בעין חש. שגזו כמספרים כמזך לכשר בעין חש: ג אבל מותר בו. לדין לקטן דלחי ללכל מיוכה כשמים גדול: ד ויש מסתפקים בו. כעט"ו השמים זה ולא כי רק הסכרוא כהלכותה וכל דעה הלכה: ה עברים.

הלכות גילוח

קפא איסור גילוח הפאות. ובו י"ב סעיפים:

א (א) פאות הראש הם שתיים סוף הראש: (א) פאות הראש הם שתיים סוף הראש: (א) פאות הראש הם שתיים סוף הראש:

ב בין שגילוח הפאות בלכר בין שגילוח כל הראש עם הפאות חיוב:

ג יא אינו חייב אלא בתער יוש אוסרים במספר: (ג) בעין חש: (ג) בעין חש: (ג) בעין חש:

ד יג גם התקפה חייב א סיע ברבר שמתה עצמו אליו והניקף: (ד) אבל איסורא איבא אע"פ שלא סיע לפיכך אסור להיות ניקף: (ד) אפילו על ידי עובר כוכבים:

ה יו המקיף את הקפן חייב: (ה) אבל מותר להקיף את העובד כוכבים או להשקיע בו (ה) אלא אם כן יוש: (ה) אלא אם כן יוש: (ה) אלא אם כן יוש:

ו (ב) אשה אינה במצות הקפה: (ו) אשה אינה במצות הקפה: (ו) אשה אינה במצות הקפה:

ז ראש האישי ואפילו הוא קפן: (ז) ראש האישי ואפילו הוא קפן: (ז) ראש האישי ואפילו הוא קפן:

ח ע"כ האיסור והגדרה: (ח) ע"כ האיסור והגדרה: (ח) ע"כ האיסור והגדרה:

ט א אינו חייב על (ט) השחתת פאת הזקן: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער:

י טו וי"ט נהרס כמספרין כמספרים עיניהם יקפן גילוח כמספרין: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער:

יא פאות הזקן הם ה' (יא) ורבו בהם הדעות: (יא) לפיכך ירא שמים יצא את בולם ולא יעביר תער: (יא) על כל וקפן:

הדושי רעיק

א (א) הא קפא בו. ר"ל סוף: (א) הא קפא בו. ר"ל סוף: (א) הא קפא בו. ר"ל סוף:

ב ר"ל סוף: (ב) ר"ל סוף: (ב) ר"ל סוף: (ב) ר"ל סוף:

ג ר"ל סוף: (ג) ר"ל סוף: (ג) ר"ל סוף: (ג) ר"ל סוף:

ד ר"ל סוף: (ד) ר"ל סוף: (ד) ר"ל סוף: (ד) ר"ל סוף:

ה ר"ל סוף: (ה) ר"ל סוף: (ה) ר"ל סוף: (ה) ר"ל סוף:

ו ר"ל סוף: (ו) ר"ל סוף: (ו) ר"ל סוף: (ו) ר"ל סוף:

ז ר"ל סוף: (ז) ר"ל סוף: (ז) ר"ל סוף: (ז) ר"ל סוף:

ח ר"ל סוף: (ח) ר"ל סוף: (ח) ר"ל סוף: (ח) ר"ל סוף:

ט ר"ל סוף: (ט) ר"ל סוף: (ט) ר"ל סוף: (ט) ר"ל סוף:

י ר"ל סוף: (י) ר"ל סוף: (י) ר"ל סוף: (י) ר"ל סוף:

יא ר"ל סוף: (יא) ר"ל סוף: (יא) ר"ל סוף: (יא) ר"ל סוף:

פתי תשובה

א (א) מותר הראש. ט"ו קפא סכח וכו': (א) מותר הראש. ט"ו קפא סכח וכו': (א) מותר הראש. ט"ו קפא סכח וכו':

ב כמספרים כמזך לכשר בעין חש: (ב) כמספרים כמזך לכשר בעין חש: (ב) כמספרים כמזך לכשר בעין חש:

ג אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער:

ד אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער:

ה אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער:

ו אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער:

ז אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער:

ח אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער:

ט אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער:

י אלא בתער: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער:

יא אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער:

עצי לבונה

א (א) מותר ראש: (א) מותר ראש: (א) מותר ראש: (א) מותר ראש:

ב אלא בתער: (ב) אלא בתער: (ב) אלא בתער: (ב) אלא בתער:

ג אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער:

ד אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער:

ה אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער:

ו אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער:

ז אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער:

ח אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער:

ט אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער:

יא אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער:

העלוכה שלטת תחת הגרון. בגדרת והקפו הכיר וכו'. הפאה שזכרנו וכו'. פחות הזקן מ של גרונה וכו'. לשאר לכתוב שם פיקר. כה כשטר שמתח אין ליכור מן דועשוזי לפי

המספרים נעונו. לא כמספרים כל. גם היה מותר על

קפב

א (א) פאות הראש הם שתיים סוף הראש: (א) פאות הראש הם שתיים סוף הראש: (א) פאות הראש הם שתיים סוף הראש:

ב בין שגילוח הפאות בלכר בין שגילוח כל הראש עם הפאות חיוב:

ג יא אינו חייב אלא בתער יוש אוסרים במספר: (ג) בעין חש: (ג) בעין חש: (ג) בעין חש:

ד יג גם התקפה חייב א סיע ברבר שמתה עצמו אליו והניקף: (ד) אבל איסורא איבא אע"פ שלא סיע לפיכך אסור להיות ניקף: (ד) אפילו על ידי עובר כוכבים:

ה יו המקיף את הקפן חייב: (ה) אבל מותר להקיף את העובד כוכבים או להשקיע בו (ה) אלא אם כן יוש: (ה) אלא אם כן יוש: (ה) אלא אם כן יוש:

ו (ב) אשה אינה במצות הקפה: (ו) אשה אינה במצות הקפה: (ו) אשה אינה במצות הקפה:

ז ראש האישי ואפילו הוא קפן: (ז) ראש האישי ואפילו הוא קפן: (ז) ראש האישי ואפילו הוא קפן:

ח ע"כ האיסור והגדרה: (ח) ע"כ האיסור והגדרה: (ח) ע"כ האיסור והגדרה:

ט א אינו חייב על (ט) השחתת פאת הזקן: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער:

י טו וי"ט נהרס כמספרין כמספרים עיניהם יקפן גילוח כמספרין: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער:

יא פאות הזקן הם ה' (יא) ורבו בהם הדעות: (יא) לפיכך ירא שמים יצא את בולם ולא יעביר תער: (יא) על כל וקפן:

הדושי רעיק

א (א) הא קפא בו. ר"ל סוף: (א) הא קפא בו. ר"ל סוף: (א) הא קפא בו. ר"ל סוף:

ב ר"ל סוף: (ב) ר"ל סוף: (ב) ר"ל סוף: (ב) ר"ל סוף:

ג ר"ל סוף: (ג) ר"ל סוף: (ג) ר"ל סוף: (ג) ר"ל סוף:

ד ר"ל סוף: (ד) ר"ל סוף: (ד) ר"ל סוף: (ד) ר"ל סוף:

ה ר"ל סוף: (ה) ר"ל סוף: (ה) ר"ל סוף: (ה) ר"ל סוף:

ו ר"ל סוף: (ו) ר"ל סוף: (ו) ר"ל סוף: (ו) ר"ל סוף:

ז ר"ל סוף: (ז) ר"ל סוף: (ז) ר"ל סוף: (ז) ר"ל סוף:

ח ר"ל סוף: (ח) ר"ל סוף: (ח) ר"ל סוף: (ח) ר"ל סוף:

ט ר"ל סוף: (ט) ר"ל סוף: (ט) ר"ל סוף: (ט) ר"ל סוף:

י ר"ל סוף: (י) ר"ל סוף: (י) ר"ל סוף: (י) ר"ל סוף:

יא ר"ל סוף: (יא) ר"ל סוף: (יא) ר"ל סוף: (יא) ר"ל סוף:

פתי תשובה

א (א) מותר הראש. ט"ו קפא סכח וכו': (א) מותר הראש. ט"ו קפא סכח וכו': (א) מותר הראש. ט"ו קפא סכח וכו':

ב כמספרים כמזך לכשר בעין חש: (ב) כמספרים כמזך לכשר בעין חש: (ב) כמספרים כמזך לכשר בעין חש:

ג אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער:

ד אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער:

ה אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער:

ו אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער:

ז אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער:

ח אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער:

ט אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער:

י אלא בתער: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער: (י) אלא בתער:

יא אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער:

עצי לבונה

א (א) מותר ראש: (א) מותר ראש: (א) מותר ראש: (א) מותר ראש:

ב אלא בתער: (ב) אלא בתער: (ב) אלא בתער: (ב) אלא בתער:

ג אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער: (ג) אלא בתער:

ד אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער: (ד) אלא בתער:

ה אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער: (ה) אלא בתער:

ו אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער: (ו) אלא בתער:

ז אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער: (ז) אלא בתער:

ח אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער: (ח) אלא בתער:

ט אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער: (ט) אלא בתער:

יא אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער: (יא) אלא בתער:

הקבורה. והיה נראה ראייה לדבריהם מהא דאמרינן פ"ק דסוטה (יג, א) גבי קבורת יעקב אבינו דשקל חושים בן דן קולפיה ומחויי לעשו עד שנפל רישיה מיניה, וקאמר תלמודא כאן נתקיימה נבואתה של רבקה למה אשכל גם שניכם ביום אחד, ואע"ג דמיתתם לאו ביום אחד הוא קבורתם מיהא ביום אחד הוא, עכ"ל. אלמא דיום הקבורה חשיב יום השכול ואנינות וצרת הלב האב והאם על הבן וכן איפכא. וכל מה שמתענין ביום שמת בו

אביו ואמו אינו אלא לזכרון יום אנינותו וצרתו, כדתניא בהדיא כיום שמת בו אביו כיום שנהדג בו גדליה בן אחיקם. אמנם הא אדרבה משמע דיום המיתה עיקר, דבסתמא אמר כיום שמת בו אביו, ואין בלשון הזה בסתם אלא מיתה ולא קבורה. והיה דסוטה פ"י מדקא אמרינן ואע"ג דמיתתם כו', משמע דלא נתקיימה לגמרי אלא מעין זה ולהכי קאמר התם קבורתם מיהא וכו', וכן אני דיגיל להורות ביום המיתה, הנלע"ד כתבתי.

סימן רצד

שאלה: מי שנפטר הודיו באדר בשנה פשוטה, כשיגיעו שנות העיבור באיזה אדר יצום ויאמר קדיש וזכרו בראשון או בשני.

תשובה: יראה דיעשה בראשון, ונקטינן האי טעמא משום דענין זה דומה למי שנדר יום קבוע בשנה בחדש פלוני. ובנדרים הנודר לעשות דבר פלוני באדר יעשה באדר הראשון, דילפינן נדרים משטרות כדאיתא פ' קונם י"ן (נדרים סג, א), ומייתי התם דפליגי רבי מאיר ורבי יודא רבי מאיר סבר דכותבין בשטרות אדר הראשון אדר הראשון והשני כותבין אדר סתם דאיהו סתם אדר מיקרי, ורבי יודא סבר דכותבין אדר השני והראשון כותבין אדר סתם דאיהו סתם אדר מיקרי, ופסק שם אשירי כרבי יודא. אמנם צריך עיון במיימון בהלכות נדרים משמע דסבר הלכתא כרבי מאיר.

מסתברא טעמא דאין מעבירין על המצות, אלא רשב"ג מאי טעמא, ומשני כדי לסמוך גאולה לגאולה. פירוש גאולת שושן לגאולת מצרים, וכל המצות הנהגים באדר שקלים וזכור לגאולת שושן שייכי להקדים שקלי הקודש לשקלי המן ומחייב עמלק למחייב המן בנו. ופרשת פרה והחודש לגאולת מצרים שייכי לחדש ניסן, כאחד בניסן הוקם המשכן שני לו נשרפה הפרה. אבל כל היכא דלא שייכי טעמא דלסמוך גאולה לגאולה לעולם אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות. ונ"ד לא שייך מידי לסמוך גאולה לגאולה לכך אזלינן בתר טעמא דאין מעבירין על המצות ויעשה בראשון, וכל שכן אם נפטר בשנת העיבור בראשון שיעשה לעולם בראשון. אמנם בהא מודינא דאם נפטר בשנת העיבור בשני שיעשה לעולם ב"ל. וצ"ע בהגה"ה במיימון בהלכות מגילה ע"ש. אח"כ ראיתי הוראת תשובה מאחד מהגדולים שהורה כדברי וכו' ראיתי דלעיל, אלא ששינה בהן קצת אבל כתב עוד ראייה מאחד שכתב ורשם כל הימים שמתענין בהן בכל חודש זכר לצרות שאירע בהן, ורשם שביעי באדר שמת בו משה רבינו ע"ה באדר הראשון בשנת העיבור כדמוכח התם, וגם הוכיח שמשם רבינו ע"ה בשנה פשוטה נפטר, הנראה לע"ד כתבתי.

סימן רצה

7 שאלה: יש נידוד איסור לגלח פאת הזקן במספרים או לאו.

תשובה: יראה דיש מקום להחמיר אלא שאין העולם

נזהרין בדבר. כתב בגיליון בתוספות בריש מסכת שבועות ח"ל: יש נזהרין כשמספרים במספרים שאין עושין בתחתון כלום אלא בעליון, כי חוששין שאם יעשו כלום בתחתון שמא יארע שלא יחתוך זוג העליון

5. עיי' לקט"י שם "והוא עצמו מורה מיום המיתה".
 סי' רצד: 1. רמ"א (א"ח"ח סי' תקס"ח סי' וי"ד סי' ת"ב סי"ב) ועש"ן (י"ד שם סק"א) ובי"ח וד"מ (סק"ה). ועפ"י ש בשם חשר גבעת שמואל (סי' ע"ג). וכד' רבינו כ"כ מהר"ל הביאו רבינו לקמן. ובספר חסידים (סי' תשי"ב) ועיי' מהר"י פונץ (סי' ט') ובהלכ' שבטותן חשו מהר"י (סי' ה') ומטה משה (סי' תשט"ו) ועיי' מג"א (א"ח"ח שם סק"כ) ובהג"י יד אפרים לט"ז שם (סק"ד) ועיי' לקט יושע (ח"ב עמ' 99) ועיי' בתשו' חת"ס (א"ח"ח סי' קס"ג). 2. פ"י ה"ו. 3. פ"ב או"ח ש. 4. מהר"ל סי' ל"א — ועיי' לקט יושע (ח"ב עמ' 98) וראה מהר"י בחונא (סי' קצ"ג, קצ"ה), ועיי' מהר"ל (סי' ק"ב) ועיי' מהר"י (ד"ה אות ה') בשם מהר"ל דיתענה בשניהם, וצ"ע. ועיי' בס' מהר"ל חמנו (פ"ב סי' פ"ה עמ' 66).

סי' רצה: 1. ג. א. וראה שם תר"ה ועל.

בשמים

שאלות

ותשובות

ראש

אלה דברי ר' אחא . אפשר שיפירונו לגמרי בדעתו ו'ל /
 וייתיהו' אפי' תימא פסולין דרגנן כדאורייתא דמין /
 איכא למימח דחשו חכמים / ללא כ' צ' ד'נ' גמירי / ויחשבו
 סבן עדים כשרים / ויחזיק בה ויאמר את אשתי / וכמו החס
 דאמרין אין הכל בקיאים בו / וניח' מה דשיל רב אלפס
 מקרוני' נמורים שנס' הסי' באים ממדרש חכמים / דליה
 דהכל הלוי נבקיאות ולאו כל מדרשי חכמים שויס / ואמרין
 בעלמ' הכל יודעי' שאין קדושי' חופסין באחסו / וכמו
 דלריך הרשב"א ע"כ לומר לפי פירושו / דהא כן לא חשו
 חכמים לאין בקיאות בקרובים של תורה / אבל ידעת פסול
 המסקה בקוביא באחזמתו נכ' / לאו כ"ע גמירי לה / וכ"ע
 דבעי הכרזה / ולאו כ"ע שמע הכרזה / ועי' לקמן סי'
 קנ"ח / ולפי מה שפירשו במקום אחר ד"ל הרשב"א ז"ל /
 תלי ספק כוונתו בו אל האמת / יכולין דבריו להסתוות עם
 דברי ר' אחאי ועם דברי רבי"ק / אף שהוא לעצמו הלך בשטח
 רב אחאי :

אבל

דע / דאף לפי מה שפירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל /
 דברי הרמב"ם בנדרים שני בשלוח דהוא סובר
 בפשיטות דמדרש המדות אינו אלא דרבנן / וכן משמעות חס'
 רבי"ק ז"ל הנ"ל / אומר אני דעם כל ההלכות שהקיף חזקנו
 הרמב"ן ז"ל / עוד אשקמיט לי' גמ' ערוכה סוטה י"ו אמר
 ר' נחמן ב"ר האי הלכה עוקבת מדרבנן היא / שנראה מזה
 דעני' הדרש של כלל ופרט וכלל קרוי מדרבנן / ואמנם ח"כ
 הדבר / ה"ו זה פלוגת' דאורחאי' ע"י ועי' עוד בירושלמי דנזיר
 שהבי' מהרמ"ע מפאנו ז"ל במאמר הנבואה וכו' לא מדי :

בשמים ראש יח

אך וער

דבר האיש שגא לו נוקנו כמו חוס ואש שורפת
 נצטר / ואמרו הרופאים להפיל וקנו נחמך ע"י
 מים ונזירית נבדל שילכו הפערות מעיקרן / ואתה אסרת לו
 לעשותו כל זמן שלא יאמרו הרופאים שיש בדבר סכנה ואפילו
 ע"י נוי / כמו שכתבו רבותינו בעלי הת' ז"ל בריש שבועות
 גסס ריבין ז"ל דדוקא ניקף גר חיובא בע' ולא מקיף /
תשובה דעלך שלפי פשוטו של מקרא הי' גראה דעיקר
 שאזורה על הניקף / ועל העני' הפסול וכמה
 דברים יש בתורה כיוצא בזה שאין הכוונה על פועל הידים
 ממש / אלא על הפעול הפעולה ואפילו ע"י צווי ולא צווי
 בלבה שהוא המעשה שלימות / אבל יש דברים רבים שאפילו על
 ידי חרש טוטה וקטן די / כמו וזכתת מן קרדך ואפילו חרש
 טוטה וקטן שזאת בראיית אחרים / ואפילו לכתחלה אם לא
 משו' שמי יקלל / ואם הי' הקטן נחמן על צעור חמץ
 הי' מקיים מצוות עשה דתשניתו / וכשהו' הרוח פטור מלככות
 אפי' שלא חלו בה ידים כלל / והתורה אמרה וכסור /
 ונחור ונחלה דחייב דדוקא ברוח שלא נעשה מעשה כלל / לא
 דנכסהו השנ כאלו אין כאן דס' אבל אין ספק שאומר לקטן
 והוא מכסה כמו שיוכל לשחוט / וכן דברים רבים / ובכל
 מלאכת החשבן כתיב ועשית ונללאל עשה עם כל חכס לב ולא
 ילפי' שלימות מני' לפי שנראה שאפילו קטן חריף ומינין יכול
 לעשות באותה מלאכה שלא נזתה התורה לא על הפעולה
 שחששה וסי' הדעת נזתת אף לעני' ענינה וז' דעת תורה
 שלא יעשה רצוני להיות מוקפי פאת ראש ומגולמי וקן יכה' ע"י
 מי שישי' / אבל חכמים ז"ל אמרו שנס' זה מן המקומות
 שהרגון בו הפועל ואם והצרכו לניקף ויו יקרה וא"כ בלא
 אשחית שאין כאן וי"ו / שורת הדין נראה שהוא פטור לגמרי
 אבל בתב ריבין ז"ל פירן דבני' כהני' כתיב לשון רבים / והמשמעות
 בדברי החלמוד עניני' שבי' בלאוין האלו אחד הן / ואף שיש
 מקום לפקפק דמה שאנו למדי' מו"ו דלא מקיפו / הוא הוהיל
 וסמך לי' לא תשחית לשון יחיד / ועוד שהוא מדבר בדרך
 כלל עם ישראל / ונאמרה הפירש בלשון רבים / והבן הי'
 דיני נחל פסוקא ובתוב לוקן בלשון יחיד / היה ראוי לומר
 ולדרוש אתי דוקא משחית ולא נשחית / ועוד דהי' דילפי'

פאת כחת / מ"מ לא שדי' לכולהו מלכת דכחן אישראל /
 למימר דבהאי דינא ישראל וכן עני' הלאו אחד / דהא איכא
 עכ"כ חכמי' לאו כרעי' דאמרין בינמות דבעי' זקנו למעוטי
 כהן דווקא / ומשו' דרבה בהן מצוות יקירות / ואין להניח
 ראוי' מסס נופח דלמה לי' לדחוק בסדרה וז' תיפוק לי' דבני
 כהני' ניקף נמי חייב' ליתא דסוף שוף נילף מהשחית דנשחית
 נמי חייב אפילו בישראל / ועוד דעמח בעי' דלא נימא דישרא
 וכהן מדא לאו הוא וחד לחברי' מפרס / ומו דווראי ח"א לומר
 להוליא המקרא לגמרי מפשוטו ונודאי שכהן עונד בשרי לאוין /
 א"כ הי' לו לומר בפשיטות דכאן איכא כרי' לאו / אלא דלא
 חייב להא' / ומ"מ הי' מורי רבינו מאי' אומר דמגמרא זו יש
 ראוי' דאי אמרת דאין כאן לאו אלא למקיף' ? א"כ אף התורה
 לא דברה אלא מעצמו דהרי לא תשחית פאת וקניך כתיב /
 ובני נזיר בעי' ריבוי למגלה במתגלה / ואין הפירוש מתגלה
 מאחרים / דאי כתיב נמי יעביר פירושו שהוא המעביר
 דמני' קא אתי וקרא בו איירי / כך הייתי אומר דווקא שהוא
 עצמו מעביר על עצמו ולמה דעל אחר שני' חייבים מגלה
 ומתגלה ומעשה אס נאמר דליכא לאו בניקף ע"כ דחיוו המקיף
 הוא כשעשה בעצמו ולא באחר והרי שס במצורע הכהן הוא
 המגלהו כדאיכא בתורת כהני' בהדי' / וקרא למה לי' אף
 דאף ניקף לבד ומקיף לבד וענין אין זה ראוי' אלא ככהני' /
 ואף בזה יש להשיב / אפשר בחוספתא מנאר המשחית פאת
 וקנו של חזירו שני' חייבו' / ומ"מ מה שהוסף דינן לומר
 דלפילו מקיף שאינו בר חיובא / אפי' לרב אדא בר אבהו /
 דדוקא ניקף חקאי' למקיף ולא בתיפוך / הוא דחוק מאוד
 דציקר חיבור המקיף קאי' / והדעת נזתת בתיפוך דמקיף
 בר חיובא אפילו רב הוגא בעי' / דעיקר קרא עלי' קאי' /
 וכשאמר חובה מקיף לבו / הי' עעמו דלפילו לגדול אין כאן
 חיבור דאורייתא / ולכן החירו בקטן לכתחלה / דל"ה
 היכי כפי' לבו ביר' דבר האסור / אלא דאין איסור לגדול
 כה"ג מן ההורה / כי אם בדאמר לי' בפירוש אליבא דרבינא
 דאמר בפ"ק דמזיעא דהיבא דאין שליח בר חיובא יש שליח
 לדבר ענינה והיו לי' האשה שליח ונעשה בזה כמקיף את
 עצמו / אבל לא משום מקיף לחוד / אם לא הי' כן לאו
 דבעי שיבי' אזה' הניקף למקיף ור"ב האנ' לא אמר לחטמו
 שתקופס אליבא דרבינא / וריבין הביא ראוי' לדבריו / מהא
 דאמרין בינמות דאתי עשה דצוירע ודמי לאו דוקן צכקן /
 ואמאי ידחה נבי נמי דוגלח אבהן קאי' כדאיכא בתורת כהנים
 היינו שהוא מצות הכהן כמו מי שיטפוך יכסה וכו' צעור חמץ
 אבל וודאי אין זה מן העבודות דלריבין בהן וס' לי' בשליח /
 או אפשר דאפילו שליח לא בעי וכשר בי' נוי / ונדחאי דלא
 בעינן עצמו של כהן כי קשה הדבר שיבא בהן צעור ומגלה
 שער נ"ה הערוה של אשה שאף היא חייבת בתגלחת / ואף
 הצוה התורה לעשות כן ואין זה דומה להסתכלות באותו מקום
 הנגע לדעת אם טמא או טהור שהוא דרע' / ואף דיכול
 לימיענד כדאבא אומנא / והביא לו ראוי' ממאני' ע"כ דרע' עי'
 דמשמע דהוא נראה לתגלחתו לכהן שהכהן רואה צ"ל מגלחין
 או אפשר לאחר גילוח יבדקנו / וכן משמע מפירוש הבא
 במשנה זו אלא שנראה מדבריו שדרך המצורע או המצורעת
 לעמוד כולו ערום לפני הנהן בשעת גילוח וכן בשעת ראוי'
 הנגע / ואיני יודע מה לו לבקר אחר נצעים מספק הנגע
 שהמצורע מרגיש בו יראינו וכן בגלוח אינו חושש אלא למקומו
 כנוס שער ונראה וכל נופח לנוס / ועכ"פ לא עדין גלוח
 מראי' דכתיב בהדי' מראה הכהן / וקיי"ל דאינו הלוי נוס' אלא
 אמרי' עומאה ושהיה / ואם אין הכהן יכול לגלח לא נכסל /
 ואין כאן אפילו מצוה עשה להעשות דוקא ע"י כהן / מעשה
 היא נופח קאי' אף יעשו הכהן כלל / וישתו וקנו ע"י נוי
 או אשה / ויקיים סאי' אלא דאף זה אסור כל זה הוכיח ריבין
 ז"ל ואין דבריו נראין לי' מבמה טעמי' / מלבד שנראה
 בפשיטות דמצוה ככהן דווקא דל"ה גם לפי האמת חקאי'
 דמיסת לא יעש' ככהן דלא יעבור מיהו מקיף אלאו / ועוד
 דכיון דהוא שולח האשה ומורה לעשות ונודאי שיפעה שהרי
 מצוה

6

כרמ'ל'ס פון און אלע קאלעגן און
 קובץ אורח חיים סימן לב תשובות חלק א מט

בס"ד חמו חשנ"ו

כבוד הרב הגאון מהור"ד יעקב הורוויץ שליט"א

ברכה ושלו רב.

על אף כי מרדנא מוכא, דחקתי עצמי למצוא ריוח בין הפרקים לעבור על דבריו, והגני להשיבו.

הנה רזה"פ חולקים על בעל העטור המתיר לומר לגוי בשבת במקום מצוה ורק במקום צורך גדול יש לסמוך על בה"ע כמ"ש הרמ"א בסי' רע"ו [והשל"ה החמיר אף לצורך גדול] והגאון בהשיב משה סי' י"ב דיש קהילות הנוהגין להקל לומר לנכרי להדליק בשבת בשביל תלמוד תורה דרבים, ושמענו מכמה גדולי הדור בדור שלפנינו שהי' נוהגין להקל להדליק נרות ע"י נכרי קודם אור הבוקר בביהמ"ד ללמוד תורה ברכים"ע"ש.

אכן אף אם נאמר דהמקרה אשר אנו דנין עליו יש בה משום ביטול תורה דרכים אכתי יש לדון לפימ"ש באגרו"מ אר"ח סי' קכ"ד וזל"ש כל זה לדינא אבל למעשה כיון שבני תורה מועטין בעוה"ר ע"י שבת קל"ט שבמקום שאינן בני תורה יש דברים שאין להתיר כדי שלא יכאו להקל ורואה אני שכ"ש בזה - ואין לקרוע שק של בגד ולא של נייר - ואף לא להתיר ולקרוע החבל שקשור בו השק ואף בדברים שהן יותר צורך שבת ע"ש. ועי' מ"ב שם בס"ק כ"ט לענין מ"ש הרמ"א דמותו לומר לנכרי לך עמי לטול נר דלוק דאין להתיר אלא לבני תורה. דילמא אתי למיסרך ולהקל יותר. ומכיון דמילתא דשכיחא דנפסק המזגן ויש צורך להדליק הגנרטור ואושי מילתא טובא, ובעיני ההמון הותר איסור אמירה לעכו"ם לגמרי בכל הל"ט מלאכות ללא כל הגבלות.

לכן הניי חובשי ביהמ"ד, ברכי דשלהי אם ימשיכו להתמיד בלימודים ללא רפיון גם כי עת החום הרי התורה שילמדו באף תתקים בידן [נכמ"ש חז"ל אר"ח בר פפא אף חכמתי עמדה לי תורה שלמדתי באף נתקיימה לי] ויזכו לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה וביר"ש.

בברכת התורה
 יוסף שלוש אלישיב

א. מה הנכון להורות לתלמידי הישיבה ולבנות הסמינר בנוגע להתנהגות חתן עם הכלה קודם חתונתם.

הישועות יעקב סי' נ"ה כ' "מהראוי לגדור גדר בענין החתנים שנכנסין לבית המשודכת כי מאוד נתפרץ הדבר". והגאון ביערות דבש כ' כי הוא עומד ע"ז "שבשעת קישור השירוכים יקבלו ע"ע החתן והכלה שלא יגעו זה בזה כלל". מ"מ לא נהגו עד כה להטיל עליהם הרחקות שהרחיקו חז"ל באשתו נדה. ומנהג ישראל תורה. ודאי הרוצים להחמיר ע"ע קדוש יאמרו להם.

ב. האם מותר להשתמש במכונת גילוח.

כתוב בגמ' ופאת זקנם לא יגלחו יכול אפי' גלחו במספרים יהא חייב ת"ל לא תשחית פאת זקנך יכול אפי' לקטו זכרהיטני ובהריטני יהא חייב ת"ל זקנם לא יגלחו הא כיצד גלוח שיש בו השחתה.

ובח"ח זצ"ל בלקוטי הלכות פ"ג דמכות כ' "המאשינקע החדשה שמספרין במ היינו מה שקורן אל וכ"ש חצי אל כתער ממש ותולש השער ולא נשאר מאומה, המספר במ את זקנו לכאוי עובר עמ"ש ופאת זקנם לא יגלחו".

הנה המאשינקע (המכונה) אשר המציאו בימי הח"ח כמלפני מאה שנה אינו בכואה דכבואה להמכונות המשוכללות שבזמנינו ובכן כל עוד ואינו בטוח שאחרי השימוש יהי' מורגש כל שיערה ושיערה הרי הוא נלכד באיסור תורה ממש.

אמנם שמעתי שמכון אי בירושלים המציא מכונה מיוחדת שאין נכחד להשחית השיערות, והדבר טעון בדיקה.

ג. בישיבות כנגב כשאין מזגן, הלימודים ברפיון גדול. האם אפשר לומר לנכרי בשבת להדליק הגנרטור ולהפעיל עי"ז המזגן.

ככה"ל ל מילין שורק ס"ו

הרמ"א ו"ו"א דכ"ז קודם אירוסין, אבל אחר אירוסין נסתתפה שדרה". ובס"ז שם (סק"ט) "אבל קודם הקידושין רק שנעשו שידוכין אינה שדה שלו עדיין". הרי דאין זה דומה לאחר החתונה, וצ"ע].

שאלתי את הגר"מ זצ"ל אם יש עדיין איסור של עיני אלמנה גם כשכבר נתחתנה בזוג שני, האם היא עדיין בכלל אלמנה לענין עיני?

והשביני: ראה מגמ' אין לי בדין זה, אבל מעשה אני יודע שכשנתאלמן הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל מקובנה מאשתו הראשונה, ודיברו לו שידוך מאשה אלמנה לזיווג שני, אמר אז שהוא חושש מהאיסור של אלמנה לא תענון, ומשמע דהאיסור לא פקע.

ב

שאלתי את הגר"מ זצ"ל היכן הוא לחי התחתון שהוזכר בראשונים ובשו"ע שהוא סוף פיאות הראש. והראה לי הגר"מ את מקומו ע"י שפתח את פיו, ועי"ז נעשה סדק וכפל בעור הפנים למטה מהעצם שאצל האוזן.

שוב שאלתי את הגר"מ זצ"ל א"כ מהו ההיתר של כל בני הישיבה מאירופה [וכן הבעה"ב] שגלחו את

פאותיהם אף למעלה מן העצם. ואמר לי דבר נפלא שהשעור של לחי התחתון שהוזכר בשו"ע, זה רק אם גדל לו שיער שם בהיותו קטן, אבל אם בהיותו קטן גדל לו שיער רק עד למעלה מן העצם - זה עצמו סוף פיאות הראש, ומה שגדל אח"כ לאחר בר מצוה, זה כבר "זקן" ולא נכלל בכלל "פיאות הראש". והביא ראה ממסכת נעים וחבל על דאבדן שלא כתבתה אז. אבל כדבריו מצאתי בפרוש של ר' אליהו מזרחי על רש"י פרשת קדושים וז"ל, "שהצדעים

מכלל הראש הן, והן מחוברים ללחיים, שהרי הקטן שאין לו זקן צדעיו מלאין שער כמו הראש" עכ"ל, וא"כ יש היתר גמור ללח פאות הראש למטה מהמקום שגדל לו בהיותו קטן.

והנה באמת אצל חלק מלידי ארצנו פיאות הראש גדלים עד לחי התחתון גם כשהם קטנים, וא"כ להם אסור לגלח למעלה מן הלחי התחתון, אבל לרוב בני חו"ל השער גדל בקטנותם רק הרבה למעלה מן העצם, וא"כ רק עד שם אסור להם לגלח ומתחת לזה מותר.

7 אני רק כותב ומסר את הדברים כפי מה שהבנתי מהגר"מ זצ"ל בעיני מכוונת גילוח:

כשרייתי בחור צעיר רוב ציבור שומרי התורה גילו את זקנם במכוונת גילוח. הפוסק הגרי"א העניקן זצ"ל ואחרים היתירו זאת משום שיש חציצה המכסה בין הסכין לפנים, וממילא אין זה חשוב השחתת הזקן, ובאמת יכולים להרגיש את ההבדל בין גילוח של תער לגילוח ע"י מכוונה. [ושמעתי בשם מרן הגר"ח זצ"ל שאמר שיש מחלוקת אם בעיני שער כדי לכוף ראשו לעיקרו כדי שלא יחשב השחתה, ואמר הגר"ח שדוקא בבדין וכן לענין סימני גדלות וכן לענין פרה אדומה יש דין "שער", ושער בעי שיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו. אבל כאן לא כתוב שער, כאן כתוב איסור "השחתה", וכל שכולים להרגיש קצת את השער שוב לא חשיב השחתה.

[מפי הגר"ד זצ"ל מבוססן]. אולם הגר"מ זצ"ל לא סמך על היתר זה בלבד אלא היתר מסעם אחר לגמרי, דהנה ברמב"ם ובשו"ע כתוב שרק תער אסור, סכין שחותר, אבל דרך משל אם תקח שתי כוסות של זכוכית עגולות ושער באמצע ותשפשיף אחת בחברתה אלף פעמים - השער יסחן ויפול, אבל תער לא הו'. וזהו ממש המכוונת גילוח - שאין כאן תער אלא טחינה ע"י שדוחק אחד ע"י חברו, וכך כתבו לנו בית הרושת רעמינגטאן כשכתבו להם שיתארו אין עובדת מכוונת הגילוח שלהם, בהם.

שחשרת השער נעשית ע"י טחינתו. ונמצא שתער אין כאן והיתוך אין כאן.

[והנה כבר נודע דהח"ח בליקוטי הלכות אסור את המכוונה, אולם לאחר העיין נראה דאין סתירה בין דברי הח"ח זצ"ל לדברי הגר"מ זצ"ל, דפעם שאלתי את הגר"מ זצ"ל האין הוא מתיר מכוונת גילוח הלא רש"י במס' מכות דף (כא, א) ד"ה גילוח, כתב בטעם ההיתר של מלקט ורהיטי וז"ל "אבל רהיטי משחית ואין דרך לגלח בו", ומשמע דאילו היה דרך לגלח עם רהיטי היה אסור גם במלקט ורהיטי אף שלכאורה אין זה סכין, וא"כ למה במכוונת גילוח מותר דהרי דרך לגלח בו. ואמר לי הגר"מ זצ"ל בתקיפות שזה לא הפשט ברש"י שם. ונראה בכונתו דבאמת לעולם גילוח היינו לחותך השערות, והא

דמשמע מרש"י דאם היה הדרך במלקט ורהיטי היה אסור, היינו דרש"י לטעמיה במס' שבת (צז, א) ד"ה לפי ד"ל "במלקט ורהיטי פליגי בלע"ז והן בשני גוני כלים של עץ וברזל חד נעוץ בחומו ובהם משוה רוחב הקושי", וכ"כ רש"י במס' קידושין (לה, ב) לגבי גילוח דמלקט ורהיטי הם פליגי, מעצד, עיי"ש. וא"כ שפך הוא אמינא דיש איסור גילוח במלקט ורהיטי, דהם סכינים שחוחכים אי לאו דאין דרך גילוח בהם.

המרטש"ז צ"ל פתח את הדלת ושאלו מה אתה לראות אין המרטש"ז בודק חמץ. רוצה לראות אין המרטש"ז בודק חמץ. ענה לו המרטש"ז צ"ל, "האסס א טאטענ" [הלא יש לך אב - החזק במתחמן], ולא הניחו להכנס לביתו.

המרטש"ז צ"ל לבש בגדי חול כשהלך לומר סליחות ראשונות של "מוצאי מנוחה" ואמר שאין שייכות בין סליחות אלו לשבת, אלא שייכים הם לימות החול.

והיה ברכה

ואמלא אותו רוח אלוקים בתכמה ובדעת ובכל מלאכה לחשוב מחשבות... ושאל המרטש"ז צ"ל אפה היחה הקריאה הלא לא הזוכר בצלאל קודם לכן, וכן יש לעיין מה הפשט "ראתה".

והיה מתוך המרטש"ז צ"ל דהקריאה היחה היא גופא במה שגאמר "אמלא אותו רוח אלוקים" - אם הקב"ה נתן כשרונות לאדם זוהי עצמה הקריאה לעשות את אותם הדברים...! הברכות היתמות לאדם הן הן הקריאות לאדם לעשות.

בשוא"ת. ואמר המרטש"ז צ"ל דאפילו בצניעא כשאין אנשים עדיין קיים היח זה של כבוד הבריות, ואם נודע לו שבמכסיו יש שעטנז מדרבנן אינו חייב למחר לפשוט אותם אפילו כשהוא לבדו בביתו. - והביא ראיה מהא דמותו להשתמש באבנים מקורדלות בשבת משום כבוד הבריות אע"פ שאין שם אנשים, הרי דכבוד הבריות הוא דין לעצמו גם כשהוא בצניעא.

אברך אחד מסמכיה דפק על דלת המרטש"ז צ"ל בליל ברקת חמץ.

א

הקב"ה אמר לאברהם אבינו ע"ה "והיה ברכה". ובאר בזה המרטש"ז צ"ל דהיינו שאמה אברהם, תהיה בעצם מצאונך ברכה לעולם. כי אדם גדול וחלמידי חכם - עצם מצאונתו וחיותו בעולם היא ברכה לעולם. והיה ברכה היינו: "זו זאלטט זיין א ברכה" [שאתה תהיה ברכה].

ב

בפרשת כי חשא כחבי: "ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור

מטעם שר"ה טובר שהגם שאין כאן לאו של השחתה מ"מ אורת יהוהי הוא רק בזקו!

וכשת"ח אחד שאל את המרטש"ז צ"ל, אם יש צד להחמיר שלא כהחזק שלו בעיני מונת גילוח. וענה לו שהוא כמו אותו צד שיש להחמיר שלא לחתוך חלות בשבת משום קוצרו...!

ד

והני להוספי כאן עוד הלכות ומנהגים ששמעתי:

אבי צ"ל אמר לי שבקדושה וסודא בראדן אמרו ה' ימלך לעולם ועד בקול רם כמלך ה' שבקדושה.

מן המרטש"ז צ"ל היה עושה שרחול לט"ק שלו דאי לאו הכי אינו בגד. [מהמרטש"ז צ"ל].

מנהגו של המרטש"ז צ"ל משה סולובייצק צ"ל היה לאכול רק "חר"יין [חרות] למרוח ולא חסה שכן נהגו אבותיו.

קיימא לו דכבוד הבריות דחה ל"ת מדרבנן בקו"ע ולי"ת מהחמורה

אולם בפיתח"ש להר"ם במס' מכות פ"ג פירש דמלקט הוא מלקיח"ים החולש ואין בו גילוח, ולשטתו נראה דהחיתך לגלח בו הוא משום דאין זה גילוח כלל, ולא רק משום שאין דרך לגלח בו, וכ"כ המאירי בקידושין [לה], (ב) דמלקט ורהיטי אין בהם גילוח כלל, וכשטת הרמב"ם בפיתח"ש, אבל מכות גילוח שדיבר בו המרטש"ז צ"ל אין בו חיתוך ואינו גילוח כלל, וכמש"ג.

ולפי"ז נראה דדברי הח"ח צ"ל נאמרו במכונה ידית שיש בה סכנים חדים ויש שם מעשה גילוח, אבל לא נמעים דברי הקדושים למכות גילוח דידן כלל, וכדברי המרטש"ז צ"ל.

- וכשהיו באים לשאול את המרטש"ז על מכות גילוח, היה נוהג כידוע להסיר המכסה ולדחוק את אצבעו על הסכין של המכונה, כדי לראות אם הסכין חד וחותר את אצבעו או שאינו אלא סוטה, ולא קיבל המרטש"ז את דעת אחרים שסבר שכל דבר שרגיל לעקור השער הוא אסור, משום שברמב"ם ובשו"ע כתוב תער סכין זהו אינו סכין, אלא הוי רק סחינה שלא נאסרה, וכמש"ג.

ושמעתי שמה שהמרטש"ז צ"ל לא רצה לכתוב חשונה ב"אגרות משה" להחיות את השימוש במכות גילוח, הוא

הרב שבתי א' הכהן רפפורט

גילוח הזקן במכונה

ראשי מדקס

- א. המליקת בענין היחוד הגילוח ב"שליבים" — במספרים ולאחר מכן בתער
- 1. הפתורים על סמך אורך השערות הנותרות
- 2. האסורים משום שגם שיער קצר ביותר אמור בגילוח
- ב. חמססופה לא נאמר תער בתורה אלא השוחה
- 1. הגדרת השוחה פאת הזקן ליעת השליק'עריך
- 2. הכתיבה הקבלה השוחה ענינה במזירות וביחוד
- 3. תער ומספרים חלקים ככה שבהפעלתם ובמהירות הפעולה
- 4. ראייה מאוסר העברת תער על גופו של גבר
- ה. ראייה מהר"ד המורה סמני השימוש בלחב המספרים
- ו. מכונת גילוח שונות
- 1. מכונת הגילוח הפועלת לפי עיקרון המספרים
- 2. מכונת שכתן הלאה נוגע בעור הפנים
- ה. מסקנה

76

בשר'ע וי"ד קפא, כתב המחבר שיותר נלגלח את פאת הזקן במספרים בעין תער, והסכים איתו הרמ"א, אלא שהוספו חומרא בשם תרומת-הדרשן שנעסוק בה בהמשך מאמרנו. כמו כן הסכימו איתו הש"ך, הט"ז והגר"א. יש שחלקו על מה שפסק השו"ע, ואסרו לגלח במספרים בעין תער, מדרבנן, ואף מדאורייתא. גם ברבנו כמה מופסקים אלה, ובראשם החמססופה, נעסוק להלן. עיקרו של מאמר זה יוקדש לכריכת השאלה אם יש חילוק בין מספרים בעין תער, שאליהם החייוס מרן בשולחנו, ונושאי כליו, לבין מכונות גילוח בנות זמננו, למיניהן.

אין ספק שלאוסורים לגלח את הזקן במספרים בעין תער, אסור לגלח את הזקן במכונת גילוח אינו שריא, אבל יש לבדוק ולברר אם הופסקים על פסק השו"ע, רשאים להתגלח גם במכונות גילוח בעלות שכללים שונים, שנועדו לשפר את הגילוח. לצורך זה נחלקה אחרי מה שכתבו הפוסקים בהגדרת תער, מספרים בעין תער, גילוח והשוחה; נבחן כמה מכונות גילוח נפוצות מצד המפרט הטכני שלהם, כפי שמופיע אצל רשם הפטנטים ובמקורות גוספוס, ונראה אם יש מקום להגדיר מכונות אלה כתער, או שגם הן מספרים, המותרות בשימוש.

א. המחלוקת בענין היחוד הגילוח ב"שליבים" — במספרים ולאחר מכן בתער

1. הפתורים על סמך אורך השערות הנותרות
בשר'ת בשמסירי-ראש, שהיו שיוסדוהו לרא"ש, בס"י יח' התיר לאדם המצטער, והזקוק לגילוח זקנו בתער, להתגלח בתער, על ידי צירוף שני היותרים. האחר, שיתגלח על ידי

גוי, וחשני שקורס יתגלח במספרים, ער שלא ישאיר שערות שיש בהם כדי לכוף ראשו לעיקרו, ואחר כך יתגלח בתער. בשר'ת נודע-ביתורה מה"ז י"ד ס"י פ' גידוה שאילה זו ביתר הרחבה, השואל, שיקש להחיר גילוח בתער בדרך זו, ביסס את החיוב על מקור הדין במס' מבוח כא"א:

תנו רבנן: "ופאת זקנם לא יגלחו" — יכול אפילו גילוח במספרים יהא חייב? ת"ל "לא תשוחו", אי "לא תשוחו" יכול אם ליקטו במלכט' והיטונו? יהא חייב? תלמוד לומר "לא יגלחו". הא כיצד? גילוח שיש בו השוחה, דהי אומר זה תער.

רש"י מפרש: "ומספרים אינן משוחותים, שאין חוחוכין שיער בצר עיקר כתער". טען השואל, שמכאן מוכח שהגילוח האסור הוא דיוקא זה המשלב בתוכו גילוח והשוחה כאחת. דיוות גילוח הזקן במספרים הוא גילוח בלא השוחה, דהי הוא מותר. אם גילוח זה לא ישייר שערות הנחשבות בהלכה לשערות בנות גילוח, הנה שוב לא יהיה שייך גילוח בשערות אלה. לכן, כאשר חוזר האדם ומעביר תער על שאריות השערות שנותרו מן הגילוח במספרים, יש כאן השוחה ללא גילוח, שגם היא מותרת (כשימוש במלכט' ור'הטונו).

המקור לכך שיש שיעור קבוע לשערות, שפחות ממנו הן אינן חשובות כלום, ואולי משום כך לא נחשוב שיש בהן גילוח, ראשיתו במשנה גדה ג"ב:
שתי שערות האמודות בפרה ובנגנים והאמודות בכל מקום, כדי לכוף ראשו לעיקרו — דברי רבי ישמעאל. רבי אליעזר אומר: כדי לקרוץ (רש"י). לאחר (מעט) ביצפורין, רבי עקיבא אומר: כדי שיהו נטילות בוגג (במספרים).

רשם בגמרא (נבבב): "הלכה כדברי כולם להחמיר", דהי שיש שיעור מסוים לשערות שפחות ממנו אינן נחשבות. דרמכ"ס (הל' אושות ב"ט), ביאר שהשיעור הגדול בין הגמנים במשנה הוא לכוף, ראשן לעיקרו, והקטן שבהם הוא כדי להנטל בני הזוג, ולכן, אף אם ננטק את החומרא הגדולה יותר — ואמר ששייך גילוח גם בשערות הקטנות ביותר, דהי יהיה גילוח רק בשערות הראויות לינטל בני הזוג. שערות הקטנות מכן אינן חשובות שערות כלל, וזממלא, כאשר מתגלחים במספרים נחשבות השערות עד פחות מן השיעור הראוי להנטל במספרים, שהרי אמנם נטלו את כל שערות הזקן בוגג, הוי אומר שהשערות שנותרו לאחר הגילוח במספרים הן ודאי קטנות משיעור זה, וכיוון שכך שוב לא שייך בהן עוד גילוח, לכן יהיה מותר להשחיתן בתער.

2. האסורים משום שגם שיער קצר ביותר אסור בגילוח

"הנודע ביהודה" חלק בחדיפות על טיעון זה, ואמר ששיעור השערות לא נאמר לגבי גילוח פאת הזקן כלל, ולכן שייכת בהם השוחה גם בשון קטנות מכדי לינטל בוגג, וכך כתב לשואל: "ומעתה יראה למחות שם בהמקלים, ולגערו בהם עד מקום שידו מנעת, אחרי שגורו בל הראיות שלו". עם זאת כתב "דחתם סופר" בשר'ת או"ח ס"י קנר ר"ח

- 1. ערוך ע' מלכט: דוא מכלי דספר יהא לוקטת השער' ובפירמ'ש לזמכ"ס מס' כלים ג'י, בתר' דה"י קאפח: דוא שילקט בון השיער מן הזקן.
- 2. רש"י שבת צ"א: "עלינה בלע, וכן בשני נוני כלים של עץ, וברל דה נעין בתוכו, וכן משוה פני רוחב הקרש ומחליקו". וכ"ה בערוך ע' אומל, והוא או הכלי הנקרא בלשוננו מקצתו, או זה הנקרא שופון — כדעת קאהוט. ערוך-השלם ערוך ר'הטונו.

בזנות 'זחמם סופר' לומר שגם מספריים ומקצרות את חשיעור לכר' כך שאינו נחשב עור שיער, נחשבות כמחזרותיו שהרי חשיעור הגשאר אינו חשוב כללום. ממילא אין שום ויתור לגילוח בשלבים.

לאור טענתו ואחרונה של 'זחמם סופר' זנה נאסר, מספק, להחליף במספריים כלל שאולי המספריים מחזרות, כיוון שהן מקצרות את חשיעור ער כדי כך שאינו חשוב עור שיער. מכללה. ממילא ודאי שאסור להחליף בכל מובנה גילוח שדאי, משום שמספק יתכן ששיעור שערות הוא ארוך יותר מפרו שינטול בונו.

יתר על כן, במס' היר' לט"ב תניא: 'זוהי שוללחהו לטסימ, תשיירי בו כרי לבוף ראשו לעקרו' — אינו סותר, 'באור הדברים: זוהי חייב גלוח ראש נזיר ביום מלאה נזיר, או לאחז מכן, אם גלוח לטסימ את הנזיר, הרי אינו יכול עוד להחליף כיוון שאין לו שערות לגלוח. מכאן ששערות שאין בהם כדי לבוף ראשו לעקרו אין בהן עור רין גלוח, אמנם בתוספת נזיר מא' ר"ה ובחזק' מלכאר שוללוח נזיר הוא רק כעין חזק ממש, והדיון האמור ברייתא — שמענו נכנע שאם גילוחו הליטסימ את הנזיר והחזירו לו זיפי שיער שאין בהם כדי לבוף ראשו לעקרו, הנזיר נחשב כבר כמגולח שלא שוין בו עור גלוח — הוא רק חומרא דרבנן. מאוריהוא הנזיר הזה יכול עדיין להחליף.

אבל הרמב"ם כתב בהל' גזירות תרי"א:

גור שגולוח שערות אחר לוקה בין בתער בין בזה. והוא שקצצה מעקרה כעין תער, וכן אם תלשה הרי לוקה ... ואם הניח ממנה כדי לבוף ראשה לעקרה אינו לוקה, שאין זה כעין תער.

באור הדברים: נזיר חייב לא רק כאשר גילה בתער, אלא גם כאשר טל שערותיו בצורה אחרת, כפי שנדרש בנזיר מא' מהפסק 'תער לא יעפור על ראשו' — לרבות כל המעבירים. אבל זהנה, ל'אסור הוא שיהיה כעין תער, והיינו שתגולח השערה בילה וכאמור לרעה המוספת כעין תער הוא דוקא כשגולח סמוך לעור, וכלשונם ברי"ה כעין תער 'שעקרו' חשיעור ומשחתיו כעין תער הוא דוקא כשגולח סמוך לעור, וכלשונם ברי"ה כעין תער. הגלוח הוא פחות מלבוף ראשו לעקרו, הרי נחשב הנזיר כגלוח ראש בצורה שהוא כעין תער, ושערותיו הנותרות אינן חשובות כללום. ודאי שמקור דברי הרמב"ם הוא מן הגמרא שהבאנו (לט"ב) שליסטים שגולחו את הנזיר עד כדי שלא החליח לו שערות שיש בהן כדי לבוף ראשו לעקרו עשו אותו לגלוח ראש שאינו יכול עוד לגלוח כיוון בנות המקדש. ללא-משנה אמנם ציין שהרמב"ם חלוק על החוספות בזה.

נמצא שלדעת הרמב"ם — אם נקבל את הגזרת 'זחמם סופר' שמספריים שקוצרו את השערות עד כדי כך ששוב אי אפשר לגלוח את הזקן, שכן הוא נחשב כבר למגולח, הרי השחתה את שער הזקן, ועשה המספר במספריים בצורה שבוה בכה אחר גם גלוח וגם השחתה — מי גולח במספריים וקוצרו את שערותיו לגורל שהוא פחות מלבוף ראשו לעקרו, הרי השחתה את זקנו וגלוחו בבת אחת, חייב זה לא יתכן להחזיר גלוח את הזקן במספריים כעין תער — ולא רק מותרת ספק שהסתפקה הנזירא במסכת נזיר, כענין שיעור השערות, אלא כמותר ודאי, שהרי הרמב"ם כתב שתנוור נחשב גלוח לגמרי בגלוחו שבות, ולוקה עליו.

טעם הדבר שהרמב"ם לא כתב שהנזיר ילקח דוחקא אם לא ויתור בראשו שערות כדי שינטול בונו, אלא פסק בודאות לדחמרא, כתב הרש"ש בנזיר, והבואו רר"צ הדומן בשו"ת מלמד-להעיל (רד"ב סי' ט"ז) שם, שהמשהה בנזיר, תנוה ד'דוקא שיעור בשיעור להכלות שערך בהן שתי שערות, אבל גלוח נזיר שהוא כשערה אחת, שיעורו כלבוך

והנה כנב"י הניינא, ש' הנזיר כהודרה' לא מצא טעם מספיק להשאיל (רהיינו לרדות את היתור) של גילוח כשלבים) ורחאו, ב'זחמם סופר' שם הוא מכאר את היתור של 'הנזיר כהודרה' (מהר"ק א"ח סי' יג) להחליף בחול המער, על ידי פועל עני שאין לו ממה להתפרנס, כנגד מנהג ישראל שלא להחליף כלל בחול המער, לדברי 'זחמם סופר' וזה טעם כמובן להיתור זה — כיון שהיו יהודים שהיו מתגוררים בתער, וכוון ש'הנזיר כהודרה' סבר שבאמת אין אסור להשחית שערות הקצרות משיעור גלוח — אם כן אדם המגולח בתער מר' זימ, אינו עובר על אסור תורה, כיון ששערותיו לא חספוקו לגורל כדי שיעור גלוח, ואם כן הוא עושה השחתה בלא גלוח, אבל אם ימנע מגילוח בחול המער, יצמחו השערות כדי שיעור גלוח, ושוב המגולח בתער יעבור על אסור תורה, ולכן עדיף שיתגולח על ידי פועל עני בחול המער.

בתוספתו, שם חלק על היתור הגלוח כשלבים, שהיה מקובל, כפי שבאר, גם על 'הנזיר כהודרה', שתי טענות בפני.

ראתה את זה מקובל על כל הפוסקים ששיעור השיער הקטן שכבולם הוא כדי שינטל בונו, כדעת הרמב"ם, במס' לט"ז (הל' אישות פ"ט) רש"י שהשיעור הקטן שכבולם הוא חלק במחלוקת שניתן לבלוה על ידי נטוי — אם קרצת האפודן היא השיעור הקטן יותר, או זה שניתן לנטול בונו 'זחמם סופר' חז"ר ש'השאילה אונה האם נטולת השיעור במספרים מצרובה שיער ארוך יותר, או קצר יותר מהו הדאי, לאחזו בצפריים, אלא בהגדרת שיער שניתן לקרוץ בצפודן'. לדעת הרמב"ם קרצת השיעור באפודן היא אחריתו בין שתי צפריים, ולכן שיעור שניתן לאחזו פזו ארוך יותר משיעור שאפשר לנטול במספריים. נמצא ששיעור השיער הנזכר בענין גלוח כשגולח בונו, הוא השיעור הקצר שבבולם, אבל לדעת רש"י קרצת הצפודן עניינה דומה לחזירת הצפודן האמורה לגבי פנימה סבין של שחזותו בחולין י"ב, והיינו שהצפודן מלגושה כשיער נאחזת בו, שיעור זה קטן הרבה יותר ממה שמספריים, שכן גם לאחזו במספריים, עדיין משארים זיפי קין שהצפודן נאחזת בהם זמרגישה בהם. לכן כתב רש"י ששיעור קרצת הצפודן הוא השיעור הקטן ביותר מכן, שלושת השיעורים שבמשנה שלא כדברי הרמב"ם בהלכות אישות מחמת שהנזיר אחרת את ענין קרצת הצפודן.

אם כן, אין אפשרות להזיר גלוח כשלבים, כיון שגם אחרי הגלוח במספריים, עדיין נשארות שערות הראויות 'לקרוץ בצפודן' כדעת רש"י, והחשובה לשערות ששייך בהן עדיין גלוח, ומשוחזות בתער עושה גלוח והשחתה כאחת, ולכן עבר באיסור תורה.

ב. חלם סופר לא נאמר תער בתורה אלא תשחתה

הטענה האחרת: גם לדעת הרמב"ם, שהשיעור הקטן שכבולם הוא כדי שינטל בונו, כן אם שיעור זה מתחיל גם לפאת הזקן, או לא (כדעת להנודע בהודרה), הנה לא נזכר בתורה תער בענין אסור גלוח הזקן, אלא 'השחתה', חז"ל דם שפירשו שערך גלוח שיש בו השחתה.

אם כן, ממה נפשך, אי נמצא דשערות הנשארות אחר גלוח הזוג הוי כמאן ז'ליתיהו, הרי השחתה, והיינו בתער, ולא במספריים כעין תער, אלא תער ממש שהרי גילוח והשחתה, אלא על כרחן עדין לומר מה ששאר אחר כך שם שיער עליו, והיי (הגלוח במספריים) גלוח בלי השחתה, אם כן המשוחת אחריו חייב.

ראשו לעיקר מותר ודאי ולא מותרת ספק. לפי זה יש לכרר אם ר"ן גילוח הזקן הוא בשתי שערות דווקא, או גם בשערה אחת. הרמב"ם בח"ל עבודה זרה ריש פרק יב לא כתב שאיסור גילוח הראש הזקן הוא בשתי שערות. ולפי זה משמע שהוא בשערה אחת בדרך נזיר. וכן תבין בדעתו הסמ"ג בלאוין נ"א. אם כן ר"ן גילוח הזקן שווה לזין נזיר. ששיעור הגילוח הוא בלכוף ראשו לעיקרו.

לפי זה ברור שלדעת הרמב"ם, להנחת "החתם סופר" אדם המספר שערות זקנו במספרים עד כדי פחות מלכוף ראשו לעיקרו ללקה בודאי, ולא דק מדין הספק המובא במשנת נידה. בשו"ת צמח-צדק (לדמ"ג מלוכאוויעש, י"ד סי' צג) הסיק בסוף התשובה בעין המסקנה הזאת, אף שדברי "החתם סופר" לא היו לפניו. וכן כתב:

ועוד ראיה, רדנה בנורע-ביחודה המציא אחד חכמה לודע, לגלח בתער הזקן על ידי שיגולח במספרים תחילה, והמחבר רחאו, ולכאורה מסוגיא דנזיר (לט"ב) משמע דאם לא נשתויר בהשיער כדי לכוף ראשו לעיקרו, לא נקרא תגלחת ככלל, ואם כן יהיה דברי החכם להרע קיימין דו"ח, ואם כן היעלה על הדעת שנמצא היתר מהתורה לגלח הזקן בתער על ידי תחבולה כחג"ל אלא ודאי ללכתחילה אסור לגלח אפילו במספרים, לכן אי אפשר תחבולה הג"ל, ואם עשה תחבולה הג"ל, י"ל רבונן שהמלקות היתה נהוגה היה חייב גם כן מלקות. החוליה היחידה שחסרה לבעל צמח-צדק כדי שסיק שעצם הגילוח במספרים עד כדי פחות מלכוף ראשו לעיקרו מחיוב מלקות, היתה מה שכחב "החתם סופר" שלא נאמר תער בחזרה, אלא השחתה. אבל אם נצרך רעיון זה של "החתם סופר" לדברי "הצמח צדק", זו תהיה המסקנה המתחייבת.

לפי זה לא יובן כלל איך הוזהר המחבר בשו"ע לכתחילה לגלח במספרים בעין תער, ופירשו נושאי הפלסם שהיוני סמוך לכשר, ואין לדון זה כל הסתייגות אלא מה שכחב הרמב"א בשם הרוממות-הדרשן. הלא לסברת "החתם סופר", שלא נאמר תער בחזרה אלא השחתה, מי שמגלח במספרים בעין תער (ואפילו פחות מלכוף ראשו לעיקרו) לוקה, אלא מוכח מכאן שהמחבר, הרמ"א, נושאי כלי השו"ע, והגר"א, לא היתה סבירא לחן סברת "החתם סופר". ואמנם "הצמח צדק" בתשובתו הנזכרת למעלה, חלק במפורש על דברי המחבר, וטען שיש לאסור גילוח במספרים לחלוטין. אלא שצריך ליישב את טענת "החתם סופר" שלא נאמר בחזרה תער, אלא השחתה ומדוע לא נצריך ליישב את כמשחיתותו, אם הם נוטלות את כל מה שנחשב לשיער על פי הדין?

ג. הגדרת השחתת פאת הזקן לדעת השלחן-ערך

1. הכתב-התקבלה, השחתה ענינה במהותיות נביתו

רד"צ הופמן בתשובה שנוכזה לעיל, הביא הסבר מחדש של בעל הכתב-התקבלה לענין הקשר שבין השחתת פאת הזקן שנאמרה בחזרה, לבין איסור הגילוח בתער דווקא. לדעת בעל הכתב-התקבלה (וויקרא יט"ב) השחתה היא דווקא השחתת שער הזקן הרבה ביותר, שזהו פשר "השחתה" בחזרה בדרך כלל. דקא תער מעטגל להשחתת את שיער הזקן במהירות ובזריז, מה שאין כן מספרים הנוטלות את השיער למעט מעט. לפי זה אין ענין השחתה קשור כלל לגורל השיער הנשאר, אלא לאפשרות להשחית הרבה יותר, וזה מתייחס לתער הנזקק, ולא למספרים כשום אופן.

אם כי הסבר זה מיישב באופן מבריק את טענת "החתם סופר" שגם מספרים משחיתות. קשה על זה מן הרמב"ם בהלכות נזיר שהבאנו, שהתייחס ל"כעין תער" כמצוין גורל.

לשיער הנשאר, ובמיוחד מן התוספות בנוזי שהבאנו, שמכאן "כעין תער" — "שיעור השיער ומשחיתו מעיקרו". גם רש"י בכמות כ"א ב"ר"ה לא תשחית כתב: "ומספרים אינן משחיתים, שאין חותכין שיער בצר עיקר בתער".

2. תער ומספרים חלקים בכח שבפועלם ובמהותיות הפעולה

ולכן נראה לחדש שאמנם ביסוד הדברים צדק בעל הכתב-התקבלה שהשחתה היא נטילת הרבה שיער ביוזר, ואף על פי כן הדבר מותנה באפשרות לחתוך את השיער מעיקרו. ההבדל היסודי שבין תער למספרים הוא שחזר חזרוך את השיער כנגד התנגדות של עור הפנים. לכן התער צריך להיות חד מאד, כאשר התער חד, הברז שצריך להפעיל כרי לחתוך את שער הזקן הוא קטן במידה מספקת, כך שעור הפנים יכול להספיק את ההתנגדות הדרושה לו. אבל בתער שאינו חד דיו, יש להפעיל לצורך החיתוך כוח גורל יזרר, וזה אינו מתאפשר, כיוון שער הפנים אינו מסוגל להפעיל את ההתנגדות הדרושה, כהיותו גמיש, ואז זו עור הפנים ממקמו, והשיער לא נחתך, אלא מתכווץ אל תחת התער.

לעומת זה במספרים, חיתוך השיער נעשה באופן אדו — להב אדו פועל אל מול הלהב השני המספק לו את ההתנגדות. השיער נחתך מול להב המספרים השני, ולא אל מול עור הפנים. זו הסיבה שמספרים אינן צריכות להיות חדות כתער, וזו גם הסיבה שמספרים אינן מסוגלות ליטול הרבה שערות ביוזר, כיוון שיוכלת החיתוך שלקן מוגבלת לשטח שבין הלהבים, יש גם גבול מעשי לגורל מספרים לגילוח. במספרים בעלות להבים גורלים מדי, יתכופפו הלהבים בקצוותיהם הרחוקים מן הזר, ולא יגלחו כהונן, אלא אם כן יהיו הלהבים עבים מאד, ואז אינם מעשים לצורך גילוח כלל.

נמצא שגילוח במספרים מספק בניהוח רחוק למשתמש, המסוגל לחתוך שערות בודדות באיזור מרוויק ברצונו, ולשייך שערות באורך מרוויק ברצונו, כיוון שהוא משתמש בשני להבים. מאחר שיש אנשים המעוניינים להתגלח בצורה שבו, נחשב גם גילוח במספרים לדרך גילוח, והמאפיין אותו הוא מה שאין החיתוך נעשה כנגד העור.

אבל אדם המעוניין להשחית את זקנו במהירות וכיעילות, ואין הדיק ואורך השיער הנשאר מעניינו, ישתמש בתער. לכן דווקא תער הוא דרך השחתה, והמאפיין את התער הוא היותו חותך מול עור הפנים דווקא.

נמצא שביסוד הדין אין ההבדל שבין השחתה לבין גילוח במספרים מצד אורך השיער הנותר, אלא מצד אופן הפעולה. אלא שמקמת אופן הפעולה של התער הוא חותך את השיער בצר עיקר, ומצר אופן הפעולה של המספרים הן חותכות, בריחוק מה מן העור. אבל גם אם אדם ישתמש במספרים וגילוח לחתוך את השיער ממש כנגד העור, לא יהיה זו דרך השחתה, כיון שגילוח כזה לא נעשה במהירות שאפשר היה לעשותו אילו היו עושים אותו בתער. מה שהצליח לחתוך שיער בצר עיקר אינו עושה גילוח כזה לדרך השחתה, אלא מהות נטילת אפיון של דרך השחתה להעברתו למספרים. אבל כעצם הדין, כל גילוח המצריך שני להבים, וממילא אינו יכול להעשות הרבה כבת אחת, אינו השחתה ונחשב במספרים כעין תער, ומותר לדעת השו"ע, הרמ"א, נושאי כלי הגר"א.

אם כן ברור שאף שלא נאמר תער בחזרה, אלא השחתה, מספרים לעולם אינן משחיתות, ללא קשר לגורל שאריות השיער שהותירו אחריו. אמנם יש דרכי השחתה

להצמדה מתמדת של הלכה אל ה'מסרק', הצורך בהצמדה זו מצביע על הצורך שבשני הלהבים. הלהב הנע וה'מסרק', ועל כך שאין הלהב יכול לחתוך מול העור. אילו היה הלהב יכול לחתוך מול העור, לא היה צורך בהצמדה מושלמת של הלהב ל'מסרק'. התנסותם של חברי 'בראון' למכונות הגילוח שלה, מוכרים בפירושו על פעולת מספרים (shear) בין הלהב לבין הרשת הרכה המיוחדת למכונה זו והמסוגלת להתאים את עצמה אל צורת הפנים¹.

נמצא שגם אם אדם לוחץ את המכונה אל העור, והעור חודר אל המכונה, לא ירחיק הלהב את השיער מול העור, כיון שאינו מסוגל לכך. הוא רק יפצע את העור, והשיער — או שיתבוכף ולא יחתך כלל, או שיהחך מול ה'מסרק' בפפעולת מספרים רגילה.

2. מכונת שבתן הלהב נוגע בעור הפנים

ויצאה מכלל זה שתי מכונות. אחת היא חסרת שם ומיועדת לשימוש חד פעמי, ובה יש להב חד המסוגל לחתוך שערות בעצמו ורשת שנועדת רק לחזק על העור, ולא לחתוך השערות. המכונה נוספת של חברת 'פיליפס', אשר בה יש הער נייד של ממש, אשר נמצא בין שני מצבים המנועים פנימה בעור.

אציון באן את מכתבו של מנהל הייצור בחברת 'פיליפס', מר פוררי, אל מ'י"ח הנאון רמדי טנדל - פליט'א, מיום 28 במאי 52. המתאר את אופן פעולתה של מכונה הגילוח המגולחת בשליטה וזיהוין " (the system) and coil. לדבריו, כל ראש גילוח מורכב מהלשה נערה וזוג להבים מורכב מלהב קרמי נגיש דמוי קפיץ, ולהב אחורי קשיח. כאשר הלהב הקרמי פוגש שיערה, הוא מתחיל לחתוך אותה מאחור שולקפין חלש מכדי לסיים את הזיהוין אל מול ההנגרות העור. הוא נרדע לאחוריו, הלהב הקרמי נניי כן שאין לו דרך לחדתם לאחור, ורתיעתו מסתכמת בהנעתה מאחור. מן היתרון אל תור המכונה, הלהב הקרמי הזה אחוז בשיערה, ושולפה מן העור יחד איתו, כמתאוצה של 8000 G. מיר אחוריו מגיע הלהב המוצק הזחוקן את השיערה במקום קרוב יותר לעור מאשר היה החתך הראשוני, שכבר נרדע אל תוך המכונה - כאמור.

היתרון של השיטה הזאת אמור להיות בכך שמוד לאחר הזיהוין דורך זיף חזקן והחתך אל תחת העור, והתוצאה היא גילוח ללא שארית שער ניכרת.

מר פורריי מצוין כי לעור לא נמשך אל תוך המכונה כפי שנמשכת השיערה שנחתפה על ידי הלהב הקרמי, מאחר שלעור יש גמישות רחסי לשערה. התוצאה הסופית של המשכה הזאת היא שיעור מגיע בתוך סדק המסרק עד ללהב.

3. פטנט ארדל מס' US4019252
 4. הרבה מתוך טענת היצרנים, שהחשידו מכונת גילוח מסוימות כחצה, נובעת לעמשה מפתחת מריטום ולא ממציאתה של ממש. לדוגמה: בקיץ 1965 מריטום כמה חברות יצרניות מנחה הגולחת עם קפיץ גילוח, כהער ממש. ציון בקטשה המטנטים של מכונות אלה מבוהר שכן רגילות לחלוטין וכן פעולת כמספרים, אלא שחברת החשמל השונים אומרים לומר, לכן קפיץ הגילוח אינו רלוונטי כלל לפעולת הגולחת במכונת אלה. כנראה שהיצרנים תרתי שאנשים מעריצים להתגלח עם קפיץ, ולכן מריטום עיתו זה כר.

מזוירות מאד ועקלות, במלקט ורהיטני, שאין שום מנגלה טכנית לגרלם ויכולת נטילת השיער שיש להם, אבל אין דרך אנשים להשתמש בהם לגילוח, ולכן יש בהם השחתה ואין בהם גילוח, רק בתער יש גילוח והשחתה כאחת.

3. ראיה מאיסור העברת העור על גופו של גבר

ראיה נוספת להגדרה זו של הער נביא מדברי מהרש"ל ביסוד-שלמה לכתות פרק יב סי' יז. הגמרא בגור' רמב' מביאה שמדון ילא ילכש גבר שמלת אשה' נאסר על גבר להעביר שער, גופו בחער, אבל לא נאסר עליו לעשות בן במספרים בעין הער. המורה ש"ל טוען שמדובר בן אסורה העברת שער הגוף גם במספרים בעין הער, ואין הדיון דמוי לגילוח וכן במספרים בעין הער, המותר אף מדיבוק. והבדל נעוץ בכך שרין ילא ולכשי' אינו קשור בהשחתה כלל תעקר, אלא בתקוף גוף הגבר בעין גוף האישה ממילא אם הגבר גורם לכך שגופו יראה מתקין כגוף אישה יש בזה משום איסור דרבנן.

וקשה אם כן מדרע לא נאסר שמדאורייתא נאסר הגבר להעביר שער גופו במספרים, הרי באמת לא נאסרה אף השחתה בלא ילכשי' — ולא רק הער לא נאסר, ואם כן גבר שבראה במתקן בתקופה אשה יתחייב מלקות. ואריך לומר, שדרך נשים לחקן גופן בתער דרוקא, משום שאין הן מותחרות שיער, ולא חשוב להן חזיקן שבנטילת השיער, אלא רק עצם נטילתו חרבה יחד במחירות וביעילות. לכן מי שלא נטל שער בדרך הנשים, הרי שגזר מדרך האיסור הרגילה, ולכן לא עבר על איסור חורה.

ומכאן מכאן שעיני הער הוא יכולתו להעביר את השיער במחירות, וגם מה שאין הבדל ניכר לעין בין תוצאות העברת השיער בתער לבין העברתו במספרים. אילו היה הבדל ניכר שכזה, לא יכול היה מהרש"ל לומר שיש פאן איסור דרבנן מצד דמיון לתוצאה של תקוף הגוף בתער לזה שבמספרים. לכן יש לומר, שבמחויבות התוצאות של גורל השערות הנשארות אין הבדל בין הער לבין מספרים. אלא שההבדל הוא בדרך החיתוך של שני הכלים.

4. ראיה מהמדר' המפורסר פניו השלישי בלהב המספרים

כך מופנה בפירושו גם מדברי תרומת-הדישן (סי' רצ"ה) שדוהאנו בהגותו הרמ"א, לשי"ע קטא"י:

ומכל מקום גורמים כשמתפרין במספרים שיערה היקף הגילוח בחלק העליון מן המספרות, ולא במחתון, מן יעשה לכל עם חלק ההחתון והוא כחער. הנה מפורש בדבריו מה שכתבנו, שההבדל בין מספרים לתער הוא מה שהמספרים חותפת היקף פשוט להבים, והתער חותך לכדו מול העור, שכן ביאר שגם המתגלח במספרים, עלול לעבור על איסור חורה, אם יתגלח בלהב החזר, היכול לגלח לכדו אל מול העור.

5. מכוונת הגילוח דשעלתו לפי עקרון המספרים

ברוב מכונות הגילוח אין בכלל להבים חדים, המסוגלים לחתוך שיערה מול העור, אלא להבים החותכים את השיערה החודרת אל ה'מסרק' (כוסר הלהב דמוי הרשת שבמכונת) מול המסרק; והפנטים השונים של מכונות הגילוח מוכרים על שיעור יחודיות

עם זאת, בדיקת להני המכונה מראה כי אין הם חדים מספיק כדי לחתוך שיער מול העור. ברור שהחיתוך נעשה בעזרת הלהב מול המסרק. למרות שיש כאן חיתוך השיער בצד העיקר, זהו לפי תיאורו של מר פורדני, אין לך שיטה שאינה השחתה יותר מזה. לא רק שאין כאן חיתוך של הרבה שערות יחד, אלא שסורה של שיטה זו היא בטופל בשערה בודדת בפעם אחת — שליפתה מן העור בעזרת הלהב הגמיש, וחיתוכה באמצעות הלהב הקשיח, האפשרות המעשית להתגלח בזמן סביר, נובעת רק ממחירות פעולתה של המכונה. אבל המכונה שלה הוא מבנה תפוך לגמרי במבנה משחית, זהו מבנה של מספרים מדויקים מאד, ודיוקניות מאד, ולכן גראה שאין חשש במכונה זו יותר מאשר שאר מספרים כעין הער.

ה. מסקנה

יחסם סופר" טוען שלא נאמר הער בתורה אלא השחתה, ולכן קציצת השיער לפחות משיעור חשוב, נחשבת השחתה. לשיטת הרמב"ם אורך שיער לזין גילוח נזיר הוא כרי לבוף ראשו לעיקר, ונראה שהוא דרין גם בגילוח הזקן — ששניים אסורים בשערה אחת, ולא בשתי שערות, כשנאמר שני דברים אלה יחד, נראה שמה שהתיר המחבר כשיער — ואחריו דרמ"א, נושאי כליו, והג"א — להתגלח במספרים כעין הער אינו מובן, שהרי לאחד הגילוח במספרים השחתה השיער.

ולכן אמרו שישיר דין השחתה הוא כדברי בעל הכתב-החזקה. באפשרות ליטול הרבה שיער יחד, אלא שאפשרות זו נעוצה במבנהו ודקותו של הער, המאפשר לחתוך את השערות בנגד העור, שלא במספרים החזקות דוקא, בשני להבים, וטווח פעולתם מוגבל דוקא למרחק שבין הלהבים, לכן המאפיין את הער הוא חיתוכו הקרוב לעור, מול העור, אלא חותכים בשני להבים — אשר אע"פ חדים מספיק לחתוך בלהב אחד את כל השיער, ולא יותירו כלום, עדיין אין פעולתם כמות השחתה, בגלל ההגבלה בכמות השיער שאפשר לחתוך בהם הטמונה בעצם המכה שלהם, לכן רוב מכונות הגילוח הידועות, אשר אינן יכולות לחתוך בלהב אחד, נחשבות במספרים כעין גילוח.

ברך שלדעת "יחסם סופר" ולדעת "הצמח צדק" אין לגלח כלל פאת הזקן במספרים כעין הער, ויש חשש איסור דאורייתא בקציצת פאת הזקן לאורך של פחות מלכף ראשן של השערות הנותרות לעיקרן. דברינו במאמר עוסקים רק ברעת השיער ונושאי כליו שהתירו גילוח במספרים כעין הער.

מסלוני עבודה זרה במוזיאונים

- א. ראשי מוסים
- ב. שברי צלמים
- ג. הציחה עבריה
- ד. ביטול עבודתה
- ה. הסתכלות על עבודה זרה
- ו. על מנת להתלמד וברבים
- ז. אונקר עבודה זרה
- ח. למה שימשו הפסלונים
- ט. סיכום

בחיפוש הארכיאולוגיות הרבות שנערכו כדחבי הארץ נמצאו מאות פסלונים קטנים, ורבים מהם היעברו למוזיאונים. כיון שנצטוו לבער עבודה זרה מארצנו, נשאלת השאלה: האם מותר לקיימם, ואף להציגם לראוה בקמיואון?

א. שברי צלמים

דרך כלל הפסלונים נמצאים ששהם שבורים, אם בשבר שנמצא נותרה תבנית של אבר מאברי הצלם השלם (כגון יד או רגל) והוא עומד מעצמו על בסיסו, הרי על כגון זה נאמר במשנה (ע"ז מ"ג מ"ב) שהוא אסור כהג"א "מפני שכיוצא בו נעבד", וכן נפסק ע"י הרמב"ם (הל' ע"ז גז' ו) ובשלחן-ערך (יו"ד קמ"ב).

אולם אם נותר בידינו רק שבר מהפסלון, ולא ניכרת בו כל תבנית אבר שהוא, או שאין לו בסיס לעמוד עליו, על כגון דא נאמר במשנה שם: "המוצא שברי צלמים, הרי אלו מותרין". והטעם מובאר בגמרא, שהשברים הם ספק ספיקא — ספק עברום, ספק לא עברום, ואם תרצה: לומר, עברום, אימור ניטלום, ולכן שברים, ושמואל בגמרא מוסקי, שאף שברי עבודה כוכבים (שראינום שנעברה כשהיתה שלימה) שמצאם — מותרים. בהמשך הגמרא דנו בעבודה זרה שנשתברה מאליה — רבי יוחנן אמר: אסורה, וריש לקיש אמר: מותרת. הם חולקים באומדנא של רעת בעלי העבודה-זרה — לדעת ר"ל הוא עצמו ביטלה, כיון שאפילו את עצמה היא לא הצליחה להציל, ולדעת ר' יוחנן, כיון שנשתברה מאליה לא בטלה, והיא עומדת באיסורה.

כמה שאלות יש בהגנת המוגיה:

א. האם שמואל התיר שברי ע"ז גם אם נשברו מאליהם (ואם כן, הוא חולק

הוא נשאל על ידי רוב האנשים שיש להם שאלות על התורה וההלכה. הוא מנסה לתת תשובות ברורות ופשוטות. הוא מנסה להבהיר את המצוות והעקרונות. הוא מנסה להראות את חשיבות התורה וההלכה. הוא מנסה להראות את חשיבות המצוות והעקרונות. הוא מנסה להראות את חשיבות התורה וההלכה. הוא מנסה להראות את חשיבות המצוות והעקרונות.

הוא נשאל על ידי רוב האנשים שיש להם שאלות על התורה וההלכה. הוא מנסה לתת תשובות ברורות ופשוטות. הוא מנסה להבהיר את המצוות והעקרונות. הוא מנסה להראות את חשיבות התורה וההלכה. הוא מנסה להראות את חשיבות המצוות והעקרונות. הוא מנסה להראות את חשיבות התורה וההלכה. הוא מנסה להראות את חשיבות המצוות והעקרונות.

circumstances, since this may annoy others who will use the *sefer*.¹¹ Some disagree with the aforementioned quoted opinion of the *Arzai*, and maintain that the *Arzai* only forbade, according to *kabbalah*, removing one's beard entirely, since one is doing away with all the symbols and signs that are represented by a beard. Trimming, however, would be permitted.¹² The *Chasam Sofer* writes that he does not understand the big commotion that is made against those who cut off their beards (i.e. in a permitted fashion). He writes that nowadays we have no connection to that which was forbidden according to *kabbalah*, and we need not be concerned for anything but the basic *halacha*, and that which is openly expounded upon by *Chazal*. Additionally, he writes that it is reported that the *Remah Mefano*, who lived in Italy and was one of the greatest *mekubalim*, removed his beard entirely. All the *Yiddin* from Italy who have removed their beards rely upon this.¹³

The *Torah*, as mentioned above, forbids one to remove his facial hair. However, the *Torah's* terminology describing this prohibition is very vague. The *Torah* does not mention how much hair may not be removed, and does not specify which instrument may not be used. *Chazal*, however, interpret the

לא תשתה את פאת זקנתך, ופאת זקנת אדם - Destroying and Shaving One's Beard

There are four possible reasons as to why some *poskim* prohibit shaving one's entire beard.

Divei Halacha

There are some *shitos* that draw a distinction between *Eretz Yisroel*, where according to *kabbalah* one should grow a beard, and *chutz la'aretz* where this does not apply. This can serve as a reconciliation between the view of the *Arzai* who lived in *Eretz Yisroel*, and that of the *Remah Mefano* who lived in Italy. Indeed, some *mekubalim* maintained that *chutz la'aretz* is not worthy enough to have people with beards living in it.¹⁴ The *Chasam Sofer* concludes by saying that a person who acts stringently is considered holy, but one who acts leniently should not be criticized in any way for his conduct.

For more information on this topic, please visit us online at: www.koshershaver.org

Halacha Benurah - Kosher Shaver

For more information on this topic, please visit us online at: www.koshershaver.org

posuk based on the phraseology that the *Torah* uses.

The *posuk* that forbids the removal of one's beard uses the term לא תשחית – do not “destroy.” A bit later on, the *Torah* lists several prohibitions that apply uniquely to *kohanim*, and the *posuk* forbidding the removal of one's facial hair is listed once again amongst them. In this reiteration of the prohibition, the *Torah* changes its terminology and states לא יגלחו – that one should not “shave” his beard. *Chazal* explain that the *Torah* did not intend to add or broaden the prohibition for *kohanim*, but to clarify the parameters of the *halacha* as it pertains to all *Yidden*. *Chazal* therefore derive that one is only prohibited to remove his facial hair if his actions constitute both “destroying” and “shaving.” If one of these two criteria is not met, the prohibition does not apply. *Chazal* clearly defined such a twofold action as being performed only by the use of a razor. The *Shulchan Aruch paskens* that removing one's hair with scissors is permitted, since it only achieves the criterion of shaving, but not that of destroying. Tweezers may be used as well, since it only achieves the criterion of destroying, and not that of shaving.¹⁵

Using Shaving Cream - no

Most *poskim* permit the use of shaving cream to remove one's beard. Although it burns off all the facial hair to

which it is applied, and it is considered to be destroying the hair, nevertheless, its fails to meet the guidelines of shaving.¹⁶ Care should be taken when using shaving cream, that one does not use a hard and sharp item to assist in the removal of the hair. This is because any hair that has not yet been totally burned off by the cream, will be cut with the sharp item. Consequently, one would be performing an act of shaving and destroying, which is forbidden.¹⁷

Defining the Terms: “Destroying” and “Shaving”

Scissors may be used to remove facial hair since they do not achieve destruction. Scissors use two blades to cut (i.e. a top and bottom blade). The item is cut in between the top and bottom blade. Therefore, when using scissors to cut facial hair, stubble equal to the thickness of the bottom blade of the scissors remains. Scissors therefore do not achieve total destruction. Some *poskim*

16. ע"י ריטב"א במס' מכות דף כ., וכן תפסו לדינא רוב פוסקים, ע"י ברכי יוסף בשו"ע שם סי' קפ"א, וע"ע בשו"ת חיים שאל ח"א סי' ג"ב, וע"י שו"ת נו"ב מהדו"ת סי' פ"א, וע"י שו"ת דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ס"ב, וע"י הליכות שלמה דף יא שהגרש"ז אויערבך זצ"ל היה רגיל לומר "הרי אפשר להוריד השערות ע"י משחה, אף שע"ז "שורף" העור, ראוי לחוש יותר לחשש איסורי תורה ח"ו (אם השתמש במכונת גילוח), והרי הגיהנם "שורף" יותר." וע"י ספר נדחי ישראל פכ"ו סק"י וספר תפארת האדם שמוחר ע"י סם (אגב כדאי להדגיש שבאמת הריטב"א בעצמו אסר מטעם אחר והוא מפני חשד הרואים, מ"מ משמע מכל הנגי רבנות שהתיר סם, וגם ממה שהתיר השו"ע ושי"פ מספרים כעין תער דלא כשיטת הריטב"א שגם זה אסור, משמע שלא חשש לטעם של מראית העין, וע"י אג"מ אב"ע ח"ב סי' י"ב שהסביר למה אין כאן חשש של מראית עין, ואכמ"ל בזה). אכן ע"י ספר הדרת פנים שהביא דעות האוסרים, וע"י שו"ת צמח צדק סי' צ"ג שאוסך מטעם לא ילבש, וע"י עדות לישראל להגר"י הענקן זצ"ל עמוד 145. וע"י קובץ אגרות החו"א ח"א סי' קצ"ז ע"ד הסם אם אינו סם המות אינו גם סם החיים (ומשמע משם שלא כתב כן מטעם איסור גילוח, אלא מטעם הענין לגדל הזקן).

17. שמעתי מכמה פוסקים שאם משתמש בסם שלא יעבירו ע"י מקל חד אח"כ, וע"י בהליכות שלמה שם שהביא כן מהגרש"ז זצ"ל.

15. ע"י מס' מכות דף כא. וע"י שו"ע יו"ד סי' קפ"א.

מכאן נראה שיש להבחין בין שני סוגי החרוץ. הראשון הוא החרוץ הנעשה על ידי החרטום של החיה, והוא נקרא "חרוץ חיה". השני הוא החרוץ הנעשה על ידי החרטום של האדם, והוא נקרא "חרוץ אדם".

החוקר מצא כי החרוץ הנעשה על ידי החיה הוא חרוץ עמוק וחד, בעוד שהחרוץ הנעשה על ידי האדם הוא חרוץ רחב וטחול. לפיכך, נראה שיש להבחין בין שני סוגי החרוץ, ורק החרוץ הנעשה על ידי החיה הוא חרוץ אסור.

במקרה של חרוץ אדם, נראה שיש להבחין בין שני סוגי החרוץ. הראשון הוא החרוץ הנעשה על ידי החרטום של האדם, והוא נקרא "חרוץ אדם". השני הוא החרוץ הנעשה על ידי החרטום של החיה, והוא נקרא "חרוץ חיה".

החוקר מצא כי החרוץ הנעשה על ידי החיה הוא חרוץ עמוק וחד, בעוד שהחרוץ הנעשה על ידי האדם הוא חרוץ רחב וטחול. לפיכך, נראה שיש להבחין בין שני סוגי החרוץ, ורק החרוץ הנעשה על ידי החיה הוא חרוץ אסור.

החוקר מצא כי החרוץ הנעשה על ידי החיה הוא חרוץ עמוק וחד, בעוד שהחרוץ הנעשה על ידי האדם הוא חרוץ רחב וטחול. לפיכך, נראה שיש להבחין בין שני סוגי החרוץ, ורק החרוץ הנעשה על ידי החיה הוא חרוץ אסור.

It is important to note that in the *Chofetz Chaim's* description of how a mechanical clipper works, he writes that it has the ability to remove the hair in its entirety and that nothing remains. Some *poskim* maintain that contemporary electric shavers are so much more advanced, and are definitely forbidden.²²

It is important to note that in the *Chofetz Chaim's* description of how a mechanical clipper works, he writes that it has the ability to remove the hair in its entirety and that nothing remains. Some *poskim* maintain that contemporary electric shavers are so much more advanced, and are definitely forbidden.²²

It is important to note that in the *Chofetz Chaim's* description of how a mechanical clipper works, he writes that it has the ability to remove the hair in its entirety and that nothing remains. Some *poskim* maintain that contemporary electric shavers are so much more advanced, and are definitely forbidden.²²

normally used for shaving.²⁰

if one uses a cutting instrument that is that the act of *shaving* is performed only to cutting it. Additionally, some maintain Tweezers pluck out the hair as opposed destroying, and not that of shaving. it only achieves the criterion of Tweezers may be used as well, since cut off completely at skin level.¹⁹

destroyed, even though it has not been it - קוצי פצנר, is considered to be slightly by placing one's fingernail under that is cut so short that it cannot be lifted violation. They maintain that any hair is cut very close to the skin it is a completely at skin level, and as long as it violated even if the hair is not cut off prohibition of destroying facial hair is face.¹⁸ Others maintain that the smallest stubble of hair visible on the skin level, and there is not even the possible if the hair is cut off completely at maintain that destroying a hair is only

Electric Shavers: Instruments of Destruction?

As mentioned above, *Chazal* tell us that a razor is the only instrument that fulfills both criteria, and is thus forbidden.

For more information on this topic, please visit us online at: www.koshershaver.org

For more information on this topic, please visit us online at: www.koshershaver.org

Shavers have a separation (e.g. the screen), albeit a very thin one, between the blade and the skin, and as a result, do not completely obliterate the hair at skin level but leave over small stubble. The *Chofetz Chaim* maintained that even the mechanical clippers remove the hair entirely, even though they tend to leave over stubble. It is apparent that the *Chofetz Chaim* who prohibited the use of mechanical clippers, maintained that the stubble that remains is not significant enough for it to make a difference.

→ However, Rav Yosef Eliyahu Henkin during his time, as well several other *poskim*, permitted the use of ordinary electric shavers based on the fact that there is a thin separation of a screen between the blade and the skin, and it therefore cannot achieve total destruction like a razor.²³

It is quite possible that the difference of opinion mentioned above is dependent on two different ways of defining *השחתה* — destruction. Perhaps, the *Chofetz Chaim* maintained that once a hair is cut

shorter than that which can be gripped by a fingernail, it is too small to be considered a piece of hair, and is therefore considered to be destroyed (i.e., removed entirely). Therefore, he prohibits shavers, since the way they function fits this definition of destruction, (in addition to the fact that they are normally used for shaving). Those who permit shavers due to the separation of the screen, maintain that destruction is only achieved if it cuts the hair off entirely at skin level, just as a razor does. Therefore, since there is a minor separation, it does not constitute *השחתה*. If a person were to use a razor after using a shaver, it would still have what to cut, so to speak, and would offer a cleaner and closer shave.²⁴

Alternatively, it is possible that the *Chofetz Chaim's* opinion was in accordance with the more lenient view of 'destruction', but he maintained that as long as the hair cannot be felt when touching one's face, the hair is considered destroyed. On the other hand, those who permit shavers maintain that since some hair (i.e. stubble) does remain even after shaving, it is significant enough to preclude it from being considering *השחתה*.²⁵

There are some *poskim* who do not wish to rely on the lenient opinion, even if we consider destruction to be achieved

23. ע"י מגד גבות עולם דף צו, וע"י עדות לישראל עמוד 145, (וע"י כתבי הגר"י העניקין ח"ב דף רמ"ד בענין גדילת הזקן). וע"י שו"ת הר צבי יו"ד סי' קמ"ב דכיון דעצם הסכין אינו פוגע בבשר מפני שיש הפסק דק ביניהם א"כ אין דינו אלא כמספרים כעין תער שאינו עובר בל"ת דגילוח הזקן, וע"ש בענין הקפת פאות הראש אם מכונת גילוח נחשב גרמא, (אמנם יש מכתב מבעל הר צבי שנדפס בשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' לט שהמכונות שהמתגלחים יצאו נקיים באופן שהבשר הלק לגמרי שלא נשאר שום רושם של שער שדין תער יש לו, ולכן כתב שם שצריך לזהר שלא להדיק המכונת גילוח לפניו, ע"ש). וע"י הליכות שלמה דף יא. שהעולם סומכים עצמם על מה שידוע שהגר"ע גרודונסקי זצ"ל התייד הדבר. וע"י ספר מנחת שמואל דף רי"א שהביא שכ"פ הגר"ע יוסף שליט"א בקובץ אור תורה, (וע"י קצשו"ע שבילקוט יוסף סי' קפ"א סעי' ב'), וכן פסק שאר פוסקים ע"ש, וע"י שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קי"ג שאע"פ שהחמיר שם מתרי טעמים מ"מ כתב שם בזה"ל בזה תבינא לדינא שעכ"פ הסומך על מנהג העולם להקל צריך לדקדק ליכא מכונה אשר ההפסקה יהי יותר עבה ע"ש.

24. ע"י שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' לט וע"י ש"ש בהג"ה, שהחמיר מטעם החת"ס ששיעור השחתה תלוי בקריצת צפרנים, ע"ש, ואולי זה גם כן הטעם של החפץ חיים.

25. ע"י קובץ תשובות מהגרי"ש אלישב שליט"א בס"ל לב שתלי אם אחרי השימוש יהי מורגש כל שיערה ושערה.

For more information on this topic, please visit us online at: www.kosherhaver.org

which are categorically permissible. It follows that even if one manipulates scissors to enable it to achieve *השחתה*, it is still permitted, since the *Torah* did not forbid the end result, but forbade the use of a specific instrument to achieve this result. What categorizes an item as scissors, which is permitted, or as a razor, which is forbidden, is the fact that a razor cuts using one blade, whereas scissors use two blades to cut.

Based on this thesis, Rav Moshe permitted the use of shavers since they function as scissors, utilizing two blades to cut. The inner blade does not cut by itself, and must be assisted by the outer screen of the shaver. The screen traps a hair within it, and as the inner blade approaches it, the hair rubs along the side of the screen and they both cut the hair simultaneously.²⁸

Although this was Rav Moshe's primary heter to permit the use of shavers, he had an additional approach that followed a similar line of reasoning. He maintained that the only type of instrument that is prohibited, is one that most people use when they wish to achieve a close shave; all other instruments are permitted. Since most non-Jews use razors when they desire a close shave, all other instruments are therefore permitted. However, if for arguments sake, the general custom would change and people would only use

shavers even if they desired a very close cut, razors would be permitted and shavers would be forbidden.²⁹

The Conclusion on Using Ordinary Electric Shavers

In conclusion, the *Chazon Ish*, the *Steipler Gaon*, and many other *poskim* prohibited the use of all electric shavers. Rav Yosef Eliyahu Henkin, Rav Moshe Feinstein, and other *poskim* permitted the use of ordinary electric shavers albeit for two different reasons.³⁰

Problematic Electric Shavers

There are basically two types of electric shavers that might pose a *halachic* problem even according to the more lenient opinion discussed above that permits the use of ordinary electric shavers.

Lift and Cut Shavers

The entire preceding discussion applies to ordinary shavers. However, the so-called "lift and cut" shavers are problematic. According to the company

29. כך שמעתי מהרה"ג ר' ראובן פיינשטיין שליט"א.
30. עי' אורחות יושר מהגר"ח קניבסקי שליט"א בערך הדרת פנים שדעתו לאסור, ושם מבואר גם דעת החזו"א, וע"ע באגרות החזו"א ח"א סי' קצ"ז וקצ"ח, ועי' בספר הדרת פנים זקן שהביא כמה פוסקים שאסרו. ועי' במכתב של הגר"ח קניבסקי שליט"א שמובא בספר הדרת פנים- זקן, שהגדיר"מ שך זצ"ל בקש לפרסם בשמו שהוא אוסר, ועי' שו"ת מנחת יצחק הג"ל, ושו"ת שבת הלוי הג"ל, ושו"ת חלקת יעקב הג"ל (וע"ש בה"א סי' פ"ב), ועי' בקובץ תשו' מהגר"י"ש אלישב שליט"א סי' ל"ב, ועי' אמת ליעקב להגר"י קמנצקי זצ"ל על שו"ע שמבואר שם דעתו, ועי' הליכות שלמה על הל' חפלה דף יא שמבואר שם דעת הגר"י ז"ל אויערבך זצ"ל, ועי' שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תנ"ט בענין זה, ועע"ל לעיל בציון 23 שמבואר שם דעות המחירים

28. כך שמעתי עדות נאמנה מהגר"י בעלסקי שליט"א, ומהגר"ד פיינשטיין שליט"א, ומרה"ג ר' ראובן פיינשטיין שליט"א.

For more information on this topic, please visit us online at: www.koshershaver.org

extremely careful to either hold the bottom blade still, using only the top blade to cut his hair, or to use scissors where the bottom blade is incapable of cutting by itself. The reason for this is because extra precaution should be taken to prevent mistakenly shaving solely with the bottom blade, even a minute amount, since this is equivalent to using a razor.³²

There is a possibility that in micro-screen foil shavers, the micro-screen foil itself has cutting edges that can cut by themselves. This screen is comparable to the bottom blade of scissors, since it touches one's skin. This might be problematic according to the *Terumas Hadeshen's chumrah*, requiring one to take the necessary precautions to be certain that there is no possibility that the blade touching one's face will cut by itself.³³

In fact, the company that manufactures the micro-screen foil shavers claims that the foil itself has the ability to cut. The shaver is marketed as having cutting edges which are approximately twenty times thinner than a razor, and are very sharp. Their claim is that it is actually the outer screen that does the cutting by itself at skin level, and the inner mechanism just grinds the hair once it is already detached and inside the shaver. If this is indeed the case, such a shaver would be no different than a razor, since it uses one blade to cut the hair

flush against the skin. Therefore, one must ascertain that his shaver has a screen that is incapable of cutting by itself.³⁴

Trimmers

Those who wish to be stringent in deference to the opinion of the many *poskim* who maintained that shavers are prohibited since they achieve both destruction and shaving, which we discussed above, may use an ordinary trimmer. Most trimmers leave over stubble that is minuscule, but can be gripped with a fingernail. Therefore, destruction is not achieved even according to the most stringent opinion mentioned above.³⁵

A trimmer also contains two blades that are used to cut. One blade is further out and is stationary, while the other is set back a bit and moves. This increased separation of the cutting mechanism is what causes the stubble to form. If the trimmer is turned upside down and held on a slant, the blade that moves would be closer to one's skin, and would produce a closer cut. In most instances, even if one

34. כך שמעתי מהגר"ד פיינשטיין שליט"א. והגם שיש מקום לומר שאין שייך לחתוך בפני עצמו, מ"מ יש לחוש ולא ישתמש במכונה כזו. ולולי חשש זה היה מקום לפלפל שאף לפי האוסרים להשתמש במכונת גילוח אולי היה מודה שבמכונה כזו מותר לגמרי מטעם שאינו חותך רק טוחן השערות, ואולי אין זה מקרי גילוח כלל, ודומה לסם שמוחר לפי כמה פוסקים מטעם זה. ושמעתי מהגר"י בעלסקי שליט"א שאף שיש מקום לומר שמקרי גילוח וא"כ יש צד שהאוסרים יאסור גם זה, מ"מ הוא אמר בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל שמסתבר שמכונה כזו מותר יותר משאר מכונות (דהיינו אם אין כאן חשש שהמסך שבצד הפנים שייך לחתוך בפני עצמו). ועי' מגד גבעות עולם שמבואר שם דעתו של הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל, וכתב שם שהוא התיר מכונה אחת מטעם זה.

35. כך שמעתי מכמה פוסקי זמנינו.

32. עי' דמ"א בסי' קפ"א סעי' י' שהביא התה"ד.
33. ע"פ הג"ל.

התורה וההלכה...
התורה וההלכה...
התורה וההלכה...

התורה וההלכה...
התורה וההלכה...
התורה וההלכה...

Additionally, if the moving blade is capable of cutting by itself, using such a trimmer in any manner might pose a problem according to Rav Moshe Feinstein's heter. This is because according to Rav Moshe, in order for an electric shaver to be permitted, it has to function like scissors which use two

The Chasam Sofer and the Nodah B'Yehudah both rejected this approach. The Chasam Sofer is of the opinion that achieving destruction is dependent on whether the hair can be lifted with a fingernail (i.e. the more stringent opinion mentioned above). He therefore writes that no matter which instrument was used first, the person would be liable. If when using scissors first, the person cut past the permitted point, the prohibition has already been transgressed with the scissors. If the scissors did not cut below that point, then it is the subsequent

the Terumas Hadeshen mentioned above.³⁷ blade, it may be problematic according to without the assistance of the stationary is capable of cutting the hair by itself moving blade is touching one's face and the trimmer in such a way that the acts as a separation. If one were to slant completely at skin level, since the screen that they do not cut off the hair shavers, the heter is based on the fact mentioned above that permits ordinary because according to the first opinion of cutting the hair by itself. This is moving blade is so sharp that it is capable one should first check to see whether the to using the trimmer in such a manner, it is important to mention that prior

There were some earlier poskim who permitted the removal of facial hair by first using scissors to cut it and then using a razor to destroy it. Their rationale was that when scissors are used, the criterion of shaving - nitzul is fulfilled, but the criterion of destroying - nitzul is not. When using the razor afterwards, destruction - namah is achieved, but the criterion of shaving - nitzul is not. (For the reasoning behind this, see footnote.)³⁹

It would still leave over were to turn and slant the trimmer in this manner, it would still leave over significant stubble that could be gripped by a fingernail. Thus, it would not be problematic even according to the stricter definition of destruction mentioned above.³⁶

The Two-Step Shave
blades to cut, and not like a razor, which uses one blade to cut.³⁸

For more information on this topic, please visit us online at: www.kosher-shaver.org